मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

प्रदेश नमूना विद्यालय छनौट तथा विकास एवम् सञ्चालन निर्देशिका, २०८२

प्रस्तावनाः सार्वजनिक विद्यालयमा समान शैक्षिक पहुँच, नवीनतम सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोगसहित आधुनिक शिक्षण विधिमार्फत शैक्षिक गुणस्तर सुधार तथा जवाफदेही व्यवस्थापन सुनिश्चित गरी सुशासनका पक्षहरूलाई प्रभावकारी बनाई नवप्रवर्तनात्मक अभ्यासमार्फत विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धी उच्च बनाउँदै सार्वजनिक विद्यालयलाई अभिभावक तथा बालबालिकाको पहिलो रोजाइको विद्यालयको रुपमा विकास गर्न सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारले प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्रमा एक एक वटा नमूना विद्यालय विकास गर्ने उद्देश्यले गत आ. व. २०८१/०८२ मा छनौट भएका ३२ वटा विद्यालयमा प्रदेश नमूना विद्यालय विकास कार्यक्रम कार्यान्वय गर्न आवश्यक भएकोले,

सुदूरपश्चिम प्रदेशको विनियोजन ऐन,२०८२ को दफा १२ को अधिकार प्रयोग गरी सुदूरपश्चिम प्रदेश, सामाजिक विकास मन्त्रालयले यो निर्देशिका स्वीकृत गरेको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यो निर्देशिकाको नाम "प्रदेश नमूना विद्यालय छनौट तथा विकास एवम् सञ्चालन निर्देशिका, २०८२" रहेको छ।

(२) यो निर्देशिका सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएको मिति देखि प्रारम्भ हुनेछ।

(३) यो निर्देशिका प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नमूना विद्यालयको रुपमा छनौट भएका विद्यालयहरूको हकमा मात्र लागू हुनेछ।

२. **परिभाषाः** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यो निर्देशिकामाः-

क) "इकाई" भन्नाले प्रदेशस्थित जिल्लाका शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई सम्झनु पर्छ।

ख) "कार्यसम्पादन करार" भन्नाले नमूना विद्यालयका लागि छनौट भएका विद्यालयका प्रधानाध्यापक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षबिच भएको विद्यालय सुधार र व्यवस्थापन सम्बन्धी सम्झौतालाई सम्झनु पर्छ। साथै यसले प्रधानाध्यापक र शिक्षक तथा कर्मचारीबीचको सम्झौतालाई समेत जनाउनेछ ।

ग) "कार्यालय" भन्नाले जिल्लास्थित सामाजिक विकास कार्यालय सम्झनु पर्छ।

घ) "नमूना विद्यालय" भन्नाले यो निर्देशिका बमोजिम छनौट भई तोकिए अनुसारको भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार पूरा भएका माध्यमिक विद्यालय सम्झनु पर्छ।

ङ) "निर्देशनालय" भन्नाले शिक्षा विकास निर्देशनालय सम्झनु पर्छ।

च) "प्रदेश " भन्नाले सुदूरपश्चिम प्रदेश सम्झनु पर्छ।

छ) "प्रधानाध्यापक" भन्नाले विद्यालयको आर्थिक, प्रशासनिक तथा व्यवस्थापकीय उत्तरदायित्व वहन गर्ने गरी नियुक्त यस निर्देशिकामा उल्लेख भए अनुसार कार्यसम्पादन करार गरिएको प्रधानाध्यापक सम्झनु पर्छ।

ज) "मन्त्रालय" भन्नाले सामाजिक विकास मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।

झ) "विद्यालय" भन्नाले प्रदेशस्थित जिल्लाभित्रका कक्षा (१-१०) वा कक्षा (१-१२) सञ्चालित सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय सम्झनु पर्छ।

ञ) "स्थानीय तह" भन्नाले प्रदेश भित्रका गाउँपालिका, नगरपालिका र उप-महानगरपालिका सम्झनु पर्छ।

३. **उद्देश्य:** यो निर्देशिका जारी गर्नुका उद्देश्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन्:

क) प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नमूना विद्यालय छनौट गर्नु,

ख) प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नमूना विद्यालयको विकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि मार्गदर्शन गर्नु,

ग) गुणस्तरीय तथा समतामूलक शिक्षामा बालबालिकाहरूको सहज पहुँचको आधार तयार गर्नु,

घ) विद्यालयको शासकीय प्रबन्धमा विशेष व्यवस्था गरी उच्च नतिजाका लागि प्रोत्साहन गर्नु,

ङ) गुणस्तरीय शिक्षाका लागि विद्यालयहरूबिच प्रतिस्पर्धात्मक वातावरण सिर्जना गर्नु,

च) विद्यालयहरूको सक्षमतामा सुधार गरी रूपान्तरणको गतिलाई तिव्रता प्रदान गर्नु ।

परिच्छेद २
नमूना विद्यालय छनौट प्रक्रिया

४. **नमूना विद्यालय छनौटका आधार र शर्तहरू:** (१) नमूना विद्यालय छनौटका आधारहरू देहाय बमोजिम हुनेछन्:-

क) प्रत्येक प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्रमा एउटा नमूना विद्यालय सञ्चालन हुने गरी अनुसूची-२ अनुसारका सूचकका आधारमा विद्यालय छनौट गरिनेछ।

ख) छनौट भएका विद्यालयहरूको स्थलगत सर्वेक्षण गरी शैक्षिक तथा भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि गुरूयोजना तर्जुमा गरिनेछ ।

ग) गुरूयोजनाका आधारमा क्रमशः ५ वर्षभित्र नमूना विद्यालयको रुपमा विकास गरिनेछ।

(२) नमूना विद्यालय छनौटका न्यूनतम शर्तहरू देहायबमोजिम हुनेछन्:-

(क) माध्यमिक तह सञ्चालन भएको सामुदायिक विद्यालय हुनु पर्नेछ।

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

(ख) दफा ६ बमोजिमको शैक्षिक पूर्वाधार र दफा ७ बमोजिमको भौतिक पूर्वाधार निर्माणका लागि विद्यालय हाता वा हाता नजिक रहेको तराईमा भए न्यूनतम दुई बिघा र हिमाली तथा पहाडी क्षेत्रमा भए न्यूनतम दश रोपनी जग्गा विद्यालयको नाममा रहेको हुनु पर्नेछ। विद्यालयको हातासँग जोडिएको जग्गा बाहेक अन्य जग्गाको हकमा बढीमा पाँचसय मिटरसम्मको दूरीको जग्गालाई पनि मूल्याङ्कनमा समावेश गरिनेछ।

(ग) विद्यालयको भौगोलिक अवस्थिति बाढी, पहिरो, भूक्षय लगायत प्राकृतिक प्रकोपका दृष्टिले जोखिमपूर्ण स्थानमा नरहेको हुनुपर्नेछ।

(घ) प्रदेशबाट समय समयमा प्राप्त हुने मार्गदर्शन अनुरुप कार्य गर्न विद्यालय व्यवस्थापन समितिको प्रतिबद्धता सहितको निर्णय पेस भएको हुनुपर्ने।

(ङ) सम्बन्धित स्थानीय तहबाट विद्यालयको विकास र सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग र समन्वय गर्ने सिफारिस पत्र विद्यालयले आवेदन साथ पेश गर्नु पर्नेछ।

(च) नमूना छनौट हुने विद्यालयमा शिक्षा नियमावलीले तोके बमोजिमको कक्षागत न्यूनतम विद्यार्थी सङ्ख्याको कूल योग पुगेको हुनु पर्नेछ।

(३) नमूना विद्यालयको छनौटमा सहभागी हुन चाहने विद्यालयहरूले माथि उल्लिखित शर्तहरूका अतिरिक्त देहायबमोजिमका शर्तहरू समेत पूरा गरेको हुनुपर्नेछः-

(क) विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन भई क्रियाशील रहेको,

(ख) विद्यालयले सामाजिक परीक्षण र लेखा परीक्षण वार्षिक रुपमा तोकिएकै समयमा सम्पन्न गरेको,

(ग) तोकिएको समयमा विद्यालयको तथ्याङ्क सम्बन्धित निकायमा पेस गरेको

(घ) संघ र स्थानीय तहबाट नमूना विद्यालय वा ठूला विद्यालयको रुपमा छनौट नभएको।

५. **छनौट प्रक्रियाः** नमूना विद्यालय छनौटका लागि देहायबमोजिमका प्रक्रियाहरू अपनाइने छः-

क) प्रदेश नमूना विद्यालय छनौटमा सहभागी हुन इच्छुक विद्यालयलाई आवेदन दिनको लागि निर्देशनालयले website मार्फत सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्नेछ ।सो सूचना जिल्लास्थित कार्यालयहरूमा पठाउनु पर्नेछ।

ख) इच्छुक विद्यालयले मूल्याङ्कनका लागि यस निर्देशिकाको अनुसूचि-२ मा तोकिएका न्यूनतम शर्त तथा मापदण्डहरू पुष्टयाई हुने कागजात र सम्बन्धित स्थानीय तहको सिफारिस सहित तोकिएको समयभित्र कार्यालयमा अनुसूचि-१ को ढाँचामा निवेदन पेस गर्नु पर्नेछ।

ग) कार्यालयले प्राप्त निवेदनहरूको छानविन गरी रितपूर्वक आवेदन पेश गरेका विद्यालयको स्थलगत अनुगमन गरी गराई अनुसूची-२ मा उल्लिखित मापदण्डका आधारमा मूल्याङ्कन गरी आवेदक विद्यालयहरूको प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रगत प्राथमिकताक्रमको समष्टिगत सूची तयार गरी प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रगत उच्चतम अङ्क प्राप्त गरेका तीन वटा विद्यालयको सक्कलै फाइल निर्देशनालयमा पठाउनु पर्नेछ।

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
सचिव
२०७४

घ) खण्ड (ग) अनुसार प्राप्त फाइलहरू निर्देशनालयले सम्भव भएसम्म कार्यालयको प्रतिनिधि समेत समावेश गरी प्रारम्भिक मूल्याङ्कनको पुनः मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ। सत्यापनका लागि आवश्यकता अनुसार निर्देशनालयले स्थलगत अनुगमन गर्न सक्नेछ।

ङ) निर्देशनालयले पुनः मूल्याङ्कनबाट प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्रगतरूपमा उच्चतम अङ्क प्राप्त गरेका दुईवटा विद्यालयको प्राप्ताङ्क सहितको सक्कलै फाइल अन्तिम छनौटका लागि मन्त्रालयमा सिफारिस गर्नेछ।

च) निर्देशनालयबाट सिफारिस भएका विद्यालयहरू मध्येबाट प्रत्येक प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्रको एक विद्यालय पर्ने गरी मन्त्रालयले अन्तिम छनौट गर्नेछ।

छ) छनौट भएका विद्यालयको जानकारी निर्देशनालयमार्फत सम्बन्धित विद्यालयलाई दिनुपर्नेछ।

ज) छनौट भएका विद्यालयहरूले शैक्षिक तथा भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि गुरूयोजना तर्जुमा गर्नु पर्नेछ। गुरूयोजनाका आधारमा क्रमशः ५ वर्षभित्र नमूना विद्यालयको रुपमा विकास गरिनेछ।

परिच्छेद ३

नमूना विद्यालयको पूर्वाधार विकास

६. **नमूना विद्यालयको लागि आवश्यक शैक्षिक पूर्वाधारः** नमूना विद्यालयमा गुरूयोजना बमोजिम देहायका शैक्षिक पूर्वाधार क्रमशः पूरा गर्नु पर्नेछ।

क) विद्यालय सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने सबै तह र विषयका तथा विशेष आवश्यकता भएका बालबालिकाका लागि समेत तालिम प्राप्त शिक्षकहरूको व्यवस्था गरिनेछ।

ख) शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया अपनाउँदा आधुनिक शिक्षण विधि र प्रविधि सहितको शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ।

ग) विशेष आवश्यकता भएका बालबालिकाहरूलाई समेत मध्यनजर गरी शिक्षण सिकाइका लागि आवश्यक पर्ने उपयुक्त र पर्याप्त सिकाइ सामग्रीको व्यवस्था गरिनेछ।

घ) माध्यमिक तहमा विज्ञान विषयका लागि पर्याप्त सामग्री सहितको प्रयोगशाला भएको हुनुपर्ने छ।

ङ) आधारभूत तहका विद्यार्थीहरूको लागि पूर्वव्यावसायिक सीपको अवसरहरू उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

च) स्थानीय पाठ्यक्रम प्रारुपको आधारमा स्थानीय परिवेश र आवश्यकता अनुसारको पाठ्यक्रम स्थानीय तहको सहयोगमा विद्यालयले तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्नेछ।

छ) स्थानीय भाषा तथा अङ्ग्रेजी भाषामा शिक्षण सिकाइ सञ्चालन गर्न सक्षम जनशक्तिको प्रबन्ध गर्नु पर्नेछ।

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

ज) विद्यालयले सिकाइ व्यवस्थापन तथा नवप्रवर्तनात्मक कार्यहरूको अनुभव आदान प्रदान गर्न आफ्नो सेवाक्षेत्र भित्रका अन्य विद्यालयहरू बिच सञ्जाल निर्माण गर्नु पर्नेछ। साथै अन्य नमूना विद्यालयहरू बिच समेत सञ्जाल निर्माण गर्न सक्नेछ।

झ) विद्यालयले प्रत्येक वर्ष विद्यार्थी, शिक्षक तथा अभिभावक सहितको शैक्षिक अध्ययन, अवलोकन भ्रमण गराउनु पर्नेछ।

ञ) शिक्षण सिकाइमा सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गर्नु पर्नेछ। गणित, विज्ञान जस्ता विषयमा सूचना प्रविधिमा आधारित अनलाइन/अफलाइन विद्युतीय सिकाइ स्रोत सामग्रीको प्रबन्ध गरिनेछ।

ट) विद्यालयको आफ्नो अध्यावधिक वेभसाइट र विद्युतीय सामाजिक सञ्जाल हुनेछ । विद्यालयका सम्पूर्ण गतिविधि वेभसाईट तथा यस्ता सञ्जालमार्फत सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

ठ) शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापका लागि पर्याप्त सिकाइ सामग्रीको व्यवस्था भएको हुनु पर्नेछ ।

ड) विद्यालयले निर्माणात्मक र निरन्तर मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी रुपमा लागू गर्नुपर्नेछ ।

ढ) सक्षम नमूना विद्यालयले योजना अवधिभित्र कक्षा ११ र १२ को विज्ञान विषयको पठनपाठन सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

ण) विद्यालयमा योग र ध्यान लगायत आध्यात्मिक साधनाका कक्षाहरू सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।

त) विद्यार्थीको प्रतिभा र रुचि अनुसारका खेलकूद लगायतका अतिरिक्त क्रियाकलाप नियमित सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।

थ) इच्छुक विद्यार्थीका लागि नृत्य तथा संगीत, चित्रकला, पेन्टिङ र आर्ट्सका कक्षा सञ्चालन गर्नु पर्नछ।

द) विद्यार्थीको नियमित सामान्य स्वास्थ्य जाँच (Screening) गराउनुका साथै स्वास्थ्य तथा सरसफाई सम्बन्धी सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

ध) विद्यार्थीलाई मनोसामाजिक परामर्श र करिअर काउन्सिलिङ् सेवा उपलब्ध गर्नु पर्नेछ।

न) विद्यालयमा सरसफाई, करेसाबारी, वृक्षारोपण, भान्छाका कामहरूमा विद्यार्थी शिक्षक कर्मचारी सबैलाई समन्यायिक सहभागिता हुने प्रबन्ध गर्नु पर्नेछ।

७. **नमूना विद्यालयको लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारः** (१) नमूना विद्यालयको गुरूयोजना बमोजिम आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरू देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) शिक्षण भवन तथा कक्षाकोठाः- बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री, विपद् प्रतिरोधात्मक साथै तोकिएको मापदण्ड अनुसार कक्षाकोठाको सङ्ख्या र पूर्वाधार उपलब्ध हुनु पर्नेछ। आधुनिक शिक्षण पद्धति अनुसार शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सकिने गरी कक्षाकोठा व्यवस्थित

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

गरिनेछ । प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कक्षाका लागि बालमैत्री विद्यालय राष्ट्रिय प्रारुप बमोजिमको पर्याप्त खेल तथा सिकाइ सामग्री सहितको छुट्टै कोठाको व्यवस्था हुनेछ।

ख) प्रशासनिक भवनः-प्रधानाध्यापक, शिक्षक एवम् कर्मचारीको लागि छुट्टै प्रशासकीय भवन वा ब्लकको व्यवस्था हुनेछ ।

ग) अन्य कक्षहरुः खेलकूद शिक्षक कक्ष, योग साधना कक्ष, मनोपरामर्श कक्ष, अतिरिक्त क्रियाकलाप कक्ष लगायत विद्यालयमा उपयुक्त फर्निचर तथा सामग्री सहितका कक्षहरूको व्यवस्था हुनेछ।

घ) आवासीय सुविधा :- विद्यालयको आवश्यकतानुसार अधिकतम दुईसय जना विद्यार्थीहरूका लागि आवासीय प्रबन्ध हुनु उपयुक्त मानिनेछ। छात्रावासमा बसी अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको लागि प्रचलित मापदण्ड अनुसारको आवासीय सुविधा उपलब्ध गराइनेछ। सार्वजनिक निजी साझेदारी ढाँचामा छात्रावास सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

ङ) पुस्तकालयः- आधारभूत तह र माध्यमिक तहका लागि सबै विषय क्षेत्र समेटिएको छुट्टाछुट्टै पुस्तकालयको व्यवस्था हुनेछ। पुस्तकालयलाई क्रमशः विद्युतीय पुस्तकालयको रुपमा विकास गर्दै लगिनेछ। पुस्तकालयमा ल्याङग्वेज किटको समेत व्यवस्था हुनेछ।

च) प्रयोगशालाः- विज्ञान विषय अन्तर्गत भौतिक विज्ञान, रसायन विज्ञान, जीव विज्ञान तथा प्राविधिक धार तर्फका विषय क्षेत्र अनुसार सबै विद्यार्थीहरूको सहज पहुँच हुनेगरी छुट्टा छुट्टै प्रयोगशालाको व्यवस्था हुनेछ। सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोगशालामा नेटवर्किङको व्यवस्था सहित प्रोजेक्टर लगायतका उपकरण र कम्तिमा ४० सेट कम्प्युटरको व्यवस्था गरिनेछ।

छ) विद्यालय संग्रहालयः- स्थानीय भूगोल र समुदायको अध्ययन गराउने हेतुले परम्परागत कला, धर्म, संस्कृति, संस्कार, जीवनशैली, भेषभुषा, इतिहास, स्थानीय भौगर्भिक वस्तुहरू र परम्परागत प्रविधि झल्किने गरी विद्यालयमा एउटा संग्रहालय कक्षको व्यवस्था गरिनेछ।

ज) प्राथमिक उपचार कक्षः- विद्यार्थीहरूको प्राथमिक उपचारका लागि आवश्यक स्वास्थ्य सामग्री सहितको छुट्टै प्राथमिक उपचार कक्षको व्यवस्था गरिनेछ। स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन एक जना स्वास्थ्य सहायक वा विद्यालय नर्सको व्यवस्था गरिनेछ। विद्यालय स्तरमा प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाका बारेमा अभिभावक तथा विद्यार्थीहरूलाई निरोधात्मक, उपचारात्मक एवम् सचेतनामूलक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराईनेछ। विद्यार्थीको आवश्यकतानुसार ह्वीलचेयर र स्ट्रेचर, प्राथमिक उपचार बाकस आदिको समेत व्यवस्था गरिनेछ। भर्ना भएका विद्यालय नर्स वा स्वास्थ्य सहायकले विद्यालय स्वास्थ्य कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

झ) व्यावसायिक कार्यशाला कक्षः- विद्यालयको आवश्यकता अनुसार विद्यार्थीहरूलाई विद्यालय तहदेखि नै व्यावसायिक सीप तर्फ उन्मूख गराउनका लागि स्थानीय सम्भाव्यतामा आधारित

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

विभिन्न पूर्व व्यावसायिक क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ। जसका लागि एक छुट्टै कार्यशाला कक्षको व्यवस्था गरिनेछ ।

ञ) खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता सुविधाः- विद्यालयमा सबै विद्यार्थी तथा शिक्षकहरूको लागि कम्तिमा ४० जना बराबर १ धारा हुने गरी सुरक्षित भण्डारण सहितको पर्याप्त तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्था गरिनेछ। ४० जना विद्यार्थी वरावर १ हुने गरी छुट्टाछुट्टै बालमैत्री, लैङ्गिक मैत्री, अपाङ्गतामैत्री शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ। छात्रा शौचालयबाट उत्पादित सेनिटरी प्याड डिस्पोजलका लागि Sanitary Pad waste Management प्रणालीको व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ।

ट) चमेना गृहः- विद्यालयको हाताभित्र एकपटकमा एकसय जना विद्यार्थीले प्रयोग गर्न सक्ने चमेनागृहको व्यवस्था गरिनेछ। आवासीय भवनका लागि भान्छाकोठा तथा खाना खाने कोठा छुट्टाछुट्टै व्यवस्था गरिनेछ। आवासीय रुपमा रहने विद्यार्थी तथा अन्य विद्यार्थीहरूको लागि स्थानीयस्तरमा उत्पादन हुने खाद्य सामग्री समेत प्रयोग गरी सन्तुलित तथा पोषणयुक्त खाना तथा खाजाको व्यवस्था हुनेछ।

ठ) अडिटोरियम हलः- विद्यालयस्तरमा हुने सभा सम्मेलन, सास्कृतिक कार्यक्रम र Indoor-game लगायतका क्रियाकलापहरू सञ्चालनका लागि आवश्यकता अनुसार विद्यालयमा कम्तिमा दुईसय जना क्षमता भएको एक अडिटोरियम हलको व्यवस्था गरिनेछ ।

ड) मनोपरामर्श कक्षः- विद्यार्थीहरूको लागि शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्शका लागि परामर्श कक्षको व्यवस्था गरिनेछ।

ढ) काउन्सिलिङ कक्षः- विद्यार्थीको प्रतिभा र वृत्ति मार्गबारे छलफल गर्न वृत्ति परामर्श लगायतका सेवा दिन अलग्गै वृत्ति परामर्श सेवा कक्ष हुनेछ।

ण) योगध्यान कक्षः- योग तथा ध्यान कक्षा सञ्चालन गर्न उपयुक्त साइजको हल र आवश्यक सामग्री व्यवस्थापन हुनेछ।

त) खेलकूद तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप कक्षः- खेलकूद सामग्री व्यवस्थापन गर्न र खेलाडी विद्यार्थी, खेल शिक्षक तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप शिक्षकका लागि छुट्टै कक्षको व्यवस्था हुनु पर्ने।

थ) घेरावार तथा बगैचाः- विद्यालयको हातामा सुरक्षित, बालमैत्री र वातावरणमैत्री घेरावार हुनेछ। विद्यालयको घेरावार हरित विद्यालयको अवधारणा प्रवर्द्धन गर्ने हुनु पर्नेछ। साथै विद्यालय हातामा करेसावारी तथा फूलबारी सहितको बगैचा हुनेछ। विद्यालयको हाताको कुल क्षेत्रफलको कम्तिमा बीस प्रतिशत क्षेत्र हरियाली क्षेत्र हुनेछ।

द) खेलमैदानः- भलिबल, टेवलटेनिस र सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूलाई एकैपटक एसेम्बली गर्न पुग्ने तथा सम्भव भएसम्म फुटबल लगायतका अन्य खेलहरू खेल्नका लागि उपयुक्त आकारको खेलमैदान हुनेछ।

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

ध) वैकल्पिक विद्युतीय व्यवस्थाः- विद्यालयमा सम्पूर्ण विद्युतीय उपकरण निरन्तर सञ्चालनका लागि अवश्यक वैकल्पिक उर्जा प्रणालीको व्यवस्था गरिनेछ।

न) शिक्षक आवासः- शिक्षकहरूलाई उपयुक्त आवासको सुविधा हुने गरी शिक्षक आवासगृहको व्यवस्था हुनेछ।

ऩ) वार्डेन आवासः- छात्रावासमा वार्डेनको आवासको लागि व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

प) विद्यालय बसः- विद्यालय बस र सोसँग सम्बन्धित पूर्वाधार तथा जनशक्तिका लागि क्रमशः योजना बनाउनु पर्नेछ।

फ) सुरक्षा गार्ड कक्षः- विद्यालय सुरक्षा गार्डका लागि उपयुक्त फर्निचर सहितको कक्ष हुनेछ।

८. **नमूना विद्यालयको लागि आवश्यक सुशासनका पक्षहरुः** (१) नमूना विद्यालयको लागि आवश्यक सुशासनका पक्षहरू देहाय बमोजिम हुनेछन:-

क) विद्यालय व्यवस्थापन समितिले विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापनका लागि गुरूयोजना तयार गर्नेछ।

ख) विद्यालयको कक्षाकोठा, प्रयोगशाला, पुस्तकालय लगायत विद्यालय हातामा हुने सबै गतिविधिहरूको अनुगमन गर्न सकिने गरी सिसिटिभिको व्यवस्था गरिनेछ। शिक्षक तथा कर्मचारीको हाजिरी विद्युतीय रुपमा गर्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ।

ग) विद्यालयले विद्यालय सुधार योजना बनाउनु पर्नेछ र त्यसलाई हरेक वर्ष अध्यावधिक गरी सोही अनुसार विद्यालयको वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।

घ) विद्यालयले विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि विनियमावली तयार गरी स्थानीय तहको शिक्षा शाखाबाट स्वीकृत गराइ कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।

ङ) विद्यालयले शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रबाट स्वीकृत साधनका आधारमा वार्षिक कार्यसम्पादन अवस्थाको स्वमूल्याङ्कन गरी अभिभावक भेलामार्फत सार्वजानिकीरण गर्नुपर्नेछ।

च) विद्यालयले तोकिए बमोजिम सामाजिक तथा लेखा परीक्षण गर्नु पर्नेछ।

छ) विद्यालयले प्रत्येक त्रैमासिक परीक्षाको सिकाइ उपलब्धीको विवरण शिक्षक, अभिभावक बैठक गरी वितरण तथा विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धी सुधारका लागि परामर्श दिनु पर्नेछ।

ज) विद्यालयको समग्र व्यवस्थापन हेर्न योग्य प्रधानाध्यापकको व्यवस्था हुनेछ। सहायक प्रधानाध्यापक तथा अवश्यकता अनुसार विषय प्रमुख, तहगत इन्चार्ज, कक्षा शिक्षक, अतिरिक्त क्रियाकलाप संयोजक, खेलकूद संयोजक, GESI फोकल शिक्षक, विपद् फोकल शिक्षक, विद्यार्थीहरूको गुनासो सुन्ने शिक्षक, अनुशासन संयोजक, सुचना प्रविधि फोकल शिक्षक, वृत्ति मार्गनिर्देशन फोकल शिक्षक आदि जिम्मेवारी प्रधानाध्यापकले तोकेअनुसार हुनेछ।

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

झ) विद्यालयमा बालक्लब, स्काउट, जुनियर रेडक्रस सर्कल, बालबालिकाहरूको रूचि अनुसारका विभिन्न विषयगत क्लब (जस्तैः इको क्लब, रोवोटिक्स क्लब, Literary club, IT club, Cultural Club) आदि, गठन गर्नु पर्नेछ।

ञ) विद्यालयले विपद् व्यवस्थापन योजना बनाइ कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।

ट) विद्यालयका सबै गतिविधिहरूमा अभिभावकहरूको सहज पहुँच र सहभागिता मार्फत पारदर्शिता र जवाफदेहिताको सुनिश्चितता गरिनेछ ।

९. **नमूना विद्यालयले प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेः** नमूना विद्यालयले देहाय बमोजमका प्रतिवेदनहरू नियमित तथा आवधिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय तहका अतिरिक्त निर्देशनालय र मन्त्रालयमा सम्प्रेषण गर्नुपर्नेछ।

क) अभिभावक तथा विद्यार्थीलाई दिनुपर्ने प्रत्येक विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी सम्बन्धी प्रगति विवरण

ख) अभिभावक भेलामा पेश गरिने विद्यालय प्रतिवेदन

ग) लेखा परीक्षण प्रतिवेदन

घ) सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन

ङ) विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी र विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणको प्रतिवेदन

च) सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सम्बन्धी प्रतिवेदन

छ) शैक्षिक तथ्याङ्क सम्बन्धी प्रतिवेदन

ज) विद्यालय विकासको गुरूयोजना तथा विद्यालय सुधार योजनाको वार्षिक कार्यान्वयनको अवस्थाको प्रगति प्रतिवेदन।

१०. **भौतिक निर्माण गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराः** यस परिच्छेदमा व्यवस्था भएबमोजिम विद्यालयको विकासका लागि गुरूयोजना अनुसार भौतिक निर्माण कार्यको डिपिआर बनाउनु पर्नेछ। डिपिआर निर्माण र सो अनुसार भौतिक निर्माण गर्दा देहायका कुराहरूमा ध्यान दिनु पर्नेछः

क) वातावरणीय पक्षमा ध्यान दिइ प्राकृतिक तथा भौगोलिक बनावटमा कम क्षति हुने गरी निर्माण कार्य गर्ने योजना बनाउनु पर्ने,

ख) पुराना ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका विद्यालय भवनहरूको मौलिकता संरक्षण गरी आधुनिक सुविधायुक्त बनाउनु पर्ने,

ग) भौतिक निर्माण गर्दा सकेसम्म प्रयोग गर्न योग्य पुराना भवन भत्काएर नयाँ निर्माण नगर्ने,

घ) निर्माण कार्यमा स्थानीय साधन, स्रोत, श्रम, सिप र प्रविधिको उपयोग गर्ने,

ङ) विद्यालयमा यस अघि विभिन्न कालखण्डमा बनेका विद्यालय भवनका पुस्तागत (Generation wise) संरचनाहरु नमूनाका रुपमा संरक्षण, सम्बर्द्धन, सबलीकृत गरी प्रयोगयोग्य बनाउने ।

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

च) नयाँ निर्माण गर्दा स्थानीय श्रम, सिप, प्रविधि र कच्चा पदार्थको उपयोगबाट मौलिक र हरित संरचना (Green Structure) निर्माणमा प्राथमिकता दिने ।

छ) विद्यालयको सेवा क्षेत्र, जनसङ्ख्या वृद्धिदर, बसाँइसराइ दर, मर्ज हुने विद्यालयको सङ्ख्या, विद्यालय प्रतिको अभिभावकको आकर्षण हेरेर भौतिक संरचना निर्माणको योजना बनाउने,

ज) नयाँ निर्माण गर्दा बालमैत्री, लैङ्गिकतामैत्री, अपाङ्गतामैत्री, भुकम्प प्रतिरोधी, प्रकोप प्रतिरोधी हुने गरी बनाउने,

झ) वृक्षारोपण, फूलबारी, खेलमैदान, फलफूल बगैचाका लागि उचित स्थान निर्धारण गर्ने,

ञ) भौतिक निर्माण कार्य र शैक्षिक कार्यका लागि विद्यालयको आवश्यकता अनुसार बजेट छुट्याइ प्राथमिकताका आधारमा कार्यसञ्चालन गर्ने,

ट) पहाडी क्षेत्रमा १५०० विद्यार्थी र तराई क्षेत्रमा २००० विद्यार्थीलाई सेवा दिन सक्ने क्षमतायुक्त योजना बनाउने ।

परिच्छेद -४

नमूना विद्यालय व्यवस्थापन तथा सञ्चालनका लागि विभिन्न समितिहरूको गठन

११. **निर्देशक समितिः-** (१) नमूना विद्यालय विकासका लागि विद्यालय छनोट, योजना निर्माण तथा कार्यान्यनमा आवश्यक समन्यव र निर्देशनका लागि देहाय बमोजिमको एक प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र नमूना विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन निर्देशक समिति रहनेछ :

क) सचिव, मन्त्रालय	अध्यक्ष
ख) महानिर्देशक, शिक्षा विकास निर्देशनालय	सदस्य
ग) निर्देशक, शिक्षा तालिम केन्द्र	सदस्य
घ) उपसचिव, आर्थिक मामिला मन्त्रालय	सदस्य
ङ) प्रमुख, शैक्षिक योजना महाशाखा	सदस्य सचिव

(२) समितिको बैठकमा सम्बन्धित विषयका विज्ञ एवम् प्राविधिक काम हेर्ने व्यक्तिहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

१२. **निर्देशक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारः** नमूना विद्यालय निर्देशक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) नमूना विद्यालय छनौट, विकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गर्ने तथा आवश्यक मार्गदर्शन गर्ने,

ख) नमूना विद्यालयको विकासका लागि विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय सरकारी एवम् गैरसरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने,

ग) नमूना विद्यालय सञ्चालनका लागि विद्यालय छनौटका आधार तय गर्ने तथा मापदण्डहरूलाई समयानुकूल परिमार्जन गर्ने,

घ) नमूना विद्यालय सञ्चालनका लागि विद्यालय छनोट गरी सिफारिस गर्ने,

ङ) नमूना विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि निश्चित मापदण्ड बमोजिम आवश्यक पर्ने भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार विकासका लागि आर्थिक स्रोतको व्यवस्था गर्ने,

च) नमूना विद्यालयको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन स्थानीय तहमा रहेका सम्बन्धित समितिहरू र अन्य सरोकारवाला निकायहरूलाई आवश्यक निर्देशन दिने,

छ) नमूना विद्यालयहरूको नियमित अनुगमन तथा निरीक्षण गरी गराई आवश्यक निर्देशन दिने ।

परिच्छेद ५

विभिन्न निकायहरूको भूमिका

१३. **मन्त्रालयको भूमिका** : नमूना विद्यालय छनौट, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा मन्त्रालयको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) विद्यालयको स्वीकृत गुरूयोजना र डि.पि.आर. अनुसारका प्राथमिकता प्राप्त भौतिक निर्माण तथा शैक्षिक सुधार एवं व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यहरू सञ्चालन गर्न विद्यालयलाई कम्तिमा ५ वर्षसम्म वार्षिक रुपमा पुँजिगत अनुदान र चालु अनुदानको व्यवस्था गर्ने,

ख) विद्यालयहरूको गुरूयोजना र डि.पि.आर. स्वीकृत गर्न सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,

ग) अनुगमन तथा निरीक्षण गरी विद्यालय सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने गराउने,

घ) विद्यार्थी उपलब्धी परीक्षण र विद्यालयको व्यवस्थापन परीक्षणको ढाँचा तयार गर्न शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र (ERO) सँग प्राविधिक सहायताका लागि अनुरोध गर्ने,

ङ) नमूना विद्यालय सञ्चालन व्यवस्थापन तथा विकासका लागि समय समयमा आवश्यक पर्ने कार्यविधि निर्देशिका मापदण्ड तर्जुमा गर्ने ।

१४.**निर्देशनालयको भूमिकाः** नमूना विद्यालयको छनौट, सञ्चालन तथा व्यवस्थानमा निर्देशनालयको भूमिका देहायबमोजिम हुनेछः-

क) नमूना विद्यालयको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गर्ने गराउने,

ख) शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि नमूना विद्यालय केन्द्रित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

ग) शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र (Educational Review Office) वा मन्त्रालयले विकास गरेको विद्यार्थी परीक्षण साधनको प्रयोग गरी नमूना विद्यालयको विषयगत सिकाइ उपलब्धीको स्तर परीक्षण गर्ने,

घ) नमूना विद्यालयको आवधिक कार्यसम्पादन परीक्षण (Performance Audit) गर्ने,

ङ) नमूना विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण र विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धी परीक्षणको नतिजाको आधारमा प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकको सेवा सुविधा हेरफेर तथा करार सम्झौता भङ्ग वा थप गर्ने सम्बन्धमा नमूना विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिने,

च) सङ्घीय र प्रदेश नमूना विद्यालयको असल अभ्यासहरूको आदानप्रदान गर्ने गराउने,

छ) नमूना विद्यालयले निर्माण गर्नु पर्ने विनियमावलीको बारेमा विद्यालयलाई आवश्यक सल्लाह प्रदान गर्ने,

ज) नमूना विद्यालयको विकास सम्बन्धमा सङ्घीय शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रसँग समन्वय गर्ने।

१५.**शिक्षा तालिम केन्द्रको भूमिकाः** शिक्षा तालिम केन्द्रको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछः

क) नमूना विद्यालयका प्रधानाध्यापक लगायत जनशक्तिलाई पेशागत विकास तालिम प्रदान गर्ने,

ख) तालिमको प्रभावकारी कार्यान्वयनको अवस्थाबारे विद्यालयमा अनुगमन गर्ने गराउने,

ग) नमूना विद्यालयको डिजिटल शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाबारे क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

घ) वृत्ति मार्गनिर्देशन संयन्त्र (Career Counselling Mechanism) बनाइ नमूना विद्यालयका विद्यार्थीहरूलाई वृत्ति परामर्श सेवा दिने,

ङ) नमूना विद्यालयका तालिमप्राप्त जनशक्तिलाई अन्य विद्यालयका जनशक्तिको क्षमता विकासमा परिचालन गर्ने गराउने।

१६.**स्थानीय तहको भूमिकाः** स्थानीय तह क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने नमूना विद्यालयको व्यवस्थापन, रेखदेख र सञ्चालन गर्न स्थानीय तहको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालन भएका विद्यालयहरू मध्येबाट नमूना विद्यालय छनौटका लागि सिफारिस गर्ने,

ख) नमूना विद्यालयको शैक्षिक योजना सम्बन्धी अभिलेख अध्यावधिक गराउने तथा त्यस्तो योजनाको अनुगमन गरी सुझाव दिने,

ग) विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई स्थानीय स्रोत साधनको पहिचान र परिचालनमा सहयोग पऱ्याउने,

घ) गरिबीको रेखामुनी रहेका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभागिता गराउन आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,

ङ) आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालित नमूना विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कार्यमा समन्वय गर्ने र शिक्षाको गुणात्मक विकासका लागि विद्यालयको सुपरिवेक्षण, अनुगमन गरी प्रधानाध्यापक, शिक्षक र व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने,

च) आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालित अन्य सार्वजनिक विद्यालयहरूलाई नमूना विद्यालयका रुपमा विकास गर्न अभिप्रेरित गर्ने,

छ) छनोट भएको नमूना विद्यालयको गुरूयोजना स्वीकृति गर्ने वा स्वीकृतिका लागि मन्त्रालयमा सिफारिस गर्ने

ज) स्वीकृत गुरूयोजना कार्यान्वयनका लागि स्रोत व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्ने तथा कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने,

झ) विद्यालयस्तरीय खेलकूद तथा अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलापको सञ्चालन गराउने र सोका लागि विद्यालयहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने,

ञ) नमूना विद्यालय विकास योजना कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहबाट बजेट विनियोजनमा प्राथमिकता दिने र सङ्घ तथा प्रदेश सरकारसँग थप बजेटका लागि सिफारिस गर्ने।

ट) प्रचलित शिक्षा ऐन तथा नियमावली अनुसार प्रधानाध्यापक नियुक्त नभएका विद्यालयमा नियमानुसार योग्यता प्राप्त प्रधानाध्यापक नियुक्त गर्न नमूना विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई सहजीकरण गर्ने,

ठ) शिक्षक तथा कर्मचारी दरबन्दी मिलान, शिक्षक विन्यासकार्य गर्दा नमूना विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तरमा सहयोग पुग्ने गरी प्रचलित शिक्षा ऐन नियम अनुसार योग्य, तालिम प्राप्त र दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने,

ड) स्वीकृत योजनाको परिधिभित्र रही सङ्घीय वा प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराएको अनुदानमा स्थानीय सरकारको स्रोत समेत समावेश गरी शैक्षिक र भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने गराउने ।

१७.**इकाईको भूमिकाः** जिल्लास्थित इकाइको भूमिका देहाय अनुसार हुनेछः

क) जिल्लास्थित स्थानीय तह र कार्यालयसँग समन्वय गरी नमूना विद्यालयहरूको अनुगमन निरीक्षण गरी प्रतिवेदन निर्देशनालय, शिक्षा तथा मानवस्रोत केन्द्र र मन्त्रालयमा पठाउने,

ख) सङ्घीय र प्रदेश नमूना विद्यालयहरूको असल अभ्यासहरू आदान प्रदान गर्ने गराउने,

ग) सङ्घीय र प्रदेश नमूना विद्यालयका जनशक्तिहरूलाई क्षमता विकासमा सहजीकरण गर्ने,

घ) नमूना विद्यालयमा नियमानुसार योग्यताप्राप्त प्रधानाध्यापकको नियुक्ति गर्न सहजीकरण गर्ने,

ङ) नमूना विद्यालयको विनियमावली तर्जुमा र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने गराउने,

च) नमूना विद्यालयहरूको कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने गराउने,

छ) नमूना विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणमा सहजीकरण गर्ने गराउने ।

१८.**कार्यालयको भूमिकाः** जिल्लास्थित कार्यालयहरूको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) नमूना विद्यालयको रुपमा विकास गर्न छनौट गर्ने प्रयोजनका लागि विद्यालय तथा स्थानीय तहहरूलाई आवश्यक सूचना प्रवाह गर्ने,

ख) विद्यालयहरूको निवेदन सङ्कलन गर्ने,

ग) निवेदन प्राप्त विद्यालयहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी उच्चतम अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यालयहरूको विवरण शिक्षा विकास निर्देशनालयमा पठाउने,

घ) नमूना विद्यालयका लागि विनियोजित बजेटमध्ये पुँजीगत प्रकृतिको बजेट प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन नियमावली तथा प्रदेशको विनियोजन ऐन अनुसार कार्यान्वयन गर्ने तथा चालु प्रकृतिको बजेट सम्बन्धित विद्यालयको खातामा एकमुष्ट अनुदान निकासा दिने ।

ङ) चालु प्रकृतिको अनुदान खर्च गर्न यस निर्देशिका बमोजिम विद्यालयको विनियमावली तर्जुमा गर्न लगाई खर्च गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

च) छनौट भएका विद्यालयहरूको गुरूयोजना तयार गर्न तथा कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने,

छ) विद्यालय छनोटको क्रममा पर्न आएका उजुरी तथा गुनासो मन्त्रालयमा पठाउने,

ज) नमूना विद्यालयहरूको समय समयमा अनुगमन गरी सम्बन्धित निकायमा प्रतिवेदन पठाउने,

झ) जिल्लास्थित इकाइ, स्थानीय तहको शिक्षा हेर्ने महाशाखा/शाखा, विज्ञ शिक्षकको संयुक्त अनुगमन टोली बनाई नमूना विद्यालयको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने,

ञ) यस निर्देशिकामा काम कर्तव्य र अधिकार उल्लेखित जिल्ला स्थित विभिन्न निकायहरुको नियमित बैठक आयोजना गरी नमूना विद्यालयको विकास तथा कार्यप्रगति सम्बन्धी समीक्षा गर्ने,

ट) नमूना विद्यालयको प्रधानाध्यापकसँग कार्यसम्पादन करार गर्न विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई सहजीकरण गर्ने,

ठ) नमूना विद्यालयको विनियमावली बनाउन सहजीकरण गर्ने,

ड) मन्त्रालय र निर्देशनालयबाट जारी हुने निर्देशनहरू कार्यान्वयन गर्ने गराउने।

१९. **विद्यालय व्यवस्थापन समितिको भूमिकाः** (१) नमूना विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रचलित शिक्षा ऐन र नियमावलीमा भएको व्यवस्था बमोजिमकै एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहने छ। उक्त समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार शिक्षा ऐन र नियमावलीमा उल्लेख भएका अतिरिक्त देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) यस निर्देशिकाको अनुसूची-६ बमोजिम प्रधानाध्यापकसँग कार्यसम्पादन करार गर्ने,

ख) विद्यालय विकासका लागि गुरूयोजना तयार गरी सम्बन्धित स्थानीय तहबाट स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गर्ने तथा स्वीकृत गुरूयोजना कार्यालय, निर्देशनालय र मन्त्रालयमा पेश गर्ने ।

ग) स्थानीय तहबाट गुरूयोजना स्वीकृत हुन नसक्ने अवस्थामा स्थानीय तहको सिफारिस सहित स्वीकृतिका लागि मन्त्रालयमा पेश गर्ने र स्वीकृत गुरूयोजना कार्यान्वयन गर्ने ।

घ) विद्यालयमा रिक्त रहेको शिक्षक दरवन्दीमा नियुक्ति गर्दा विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा तहगत विषयगत रुपमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्ने,

ङ) आफ्नो विद्यालयको वार्षिक रुपमा स्वमूल्याङ्कन गरी विद्यालय सुधार योजना अध्यावधिक गर्ने,

च) विद्यार्थी सिकाइका लागि आवश्यक प्रयोगात्मक स्रोत साधनको व्यवस्था गर्ने,

छ) विद्यालय विकास तथा शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि विभिन्न उपसमिति बनाइ जिम्मेवारी बाँडफाँड गर्ने,

ज) आवश्यकता अनुसार विद्यार्थी आवासको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्ने,

झ) विद्यालयभित्र विद्यार्थीहरूको विद्यालय स्वास्थ्य कार्यक्रम र प्राथमिक उपचारको व्यवस्था गर्ने,

ञ) निर्देशिकामा तोकिए बमोजिम वार्षिक रुपमा सामाजिक परीक्षण गर्ने,

ट) विद्यालयमा भर्ना भएका बालबालिकालाई टिकाई राख्ने वातावरण सृजना गर्ने,

ठ) विद्यालयमा प्राप्त हुने आवासीय छात्रवृत्ति, विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति लगायतका विभिन्न छात्रवृत्ति वितरण गर्ने,

ड) अभिभावकको राय लिइ प्रचलित शिक्षा ऐन नियम अनुसार शिक्षणको माध्यम भाषा छनौट गरी लागू गर्ने गराउने,

ढ) नमूना विद्यालय सञ्चालनका लागि प्रचलित कानूनको अधिनमा रही विद्यालयको विनियमावली बनाइ लागू गर्ने र सो विनियमावली सम्बन्धित स्थानीय तहमा पेश गर्ने ।

२०. **शिक्षक अभिभावक सङ्घको भूमिकाः** नमूना विद्यालयमा शिक्षा ऐन तथा नियमावलीमा उल्लेख भए बमोजिम एक शिक्षक अभिभावक सङ्घ रहने छ । शिक्षक अभिभावक सङ्घको काम, कर्तव्य र अधिकार प्रचलित शिक्षा ऐन नियममा उल्लेख भएका अतिरिक्त देहायबमोजिम हुनेछः

क) समुदायका सबै बालबालिकालाई विद्यालयमा भर्ना हुन उत्प्रेरित गर्ने,

ख) विद्यालयको विकासको लागि आवश्यक स्थानीय साधन, स्रोत, दान, दातव्य, श्रमदान जुटाउन समुदायलाई उत्प्रेरित गर्ने,

ग) विद्यालयको शैक्षिक गतिविधिको नियमित निगरानी गर्ने तथा अभिभावक र विद्यालयबिच नियमित अन्तरक्रिया गराउने वातावरण तयार गर्ने,

घ) विद्यालयको सामाजिक परीक्षणको प्रतिवेदन विद्यालयसँग माग गरी उक्त प्रतिवेदनले औंल्याएका कमिकमजोरी सुधार गर्न विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने,

ङ) सामुदायिक सचेतनाका कार्यक्रमहरूमा विद्यार्थीहरूलाई परिचालन गर्न सहजीकरण गर्ने,

च) विद्यार्थीको स्वास्थ्य तथा सरसफाईका कार्यमा अभिभावक सचेतना जगाउने कार्य गर्ने,

छ) दिवा खाजाका लागि स्थानीय समुदायले उत्पादन गरेका तरकारी, दाल, फलफूल तथा खाद्य पदार्थको आपूर्ति व्यवस्थामा विद्यालयलाई सहयोग गर्ने।

परिच्छेद ६

विद्यार्थी भर्ना तथा छात्रावास व्यवस्थापन

२१. **विद्यार्थी भर्नाः** (१) विद्यालयले अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५ अनुसार सेवाक्षेत्रका सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालयमा भर्ना गराउन भर्ना अभियान सञ्चालन गर्नु पर्नेछ। पहाडी क्षेत्रको विद्यालयले १५०० जना र तराई क्षेत्रको विद्यालयले २००० जनासम्म विद्यार्थीलाई सेवा दिने गरी गुरूयोजना तयार गर्नु पर्नेछ।

(२) विद्यार्थी भर्नाका लागि देहायको आधार लिनु पर्नेछः-

क) विद्यालयको सेवा क्षेत्रभित्रका प्रारम्भिक बालविकास उमेर समूहको हकमा १५ मिनेटको पैदल दुरी सम्मका,

ख) आधारभूत तहका उमेर समूहका ३० मिनेटको पैदल दुरी सम्मका,

ग) माध्यमिक तहका उमेर समूहका ६० मिनेटको पैदल दुरी सम्मका

घ) उपरोक्त अनुसारका बालबालिकाहरूलाई अनिवार्य रुपमा भर्ना गर्नु पर्नेछ। विद्यालयको क्षमता अनुसार थप विद्यार्थी भर्ना गर्दा प्रवेश परीक्षा सञ्चालन गरी सोको आधारमा भर्ना गर्नुपर्नेछ।

२२. **आवासीय विद्यार्थी छनौटका आधारः** (१) कक्षा ६ देखि माथि अध्ययन गर्ने विपन्न, विशेष प्रतिभावान र लक्षित समूहका बालबालिकाको लागि आवासीय रुपमा पठन पाठनको व्यवस्था हुनेछ। दैनिक दुई घण्टाभन्दा बढी पैदल हिडेर विद्यालय जानु-आउनु पर्ने विद्यार्थीहरू मध्येबाट पचास प्रतिशत छात्रा हुने गरी निम्नानुसार छनौट गर्नुपर्नेछः

क) आर्थिक रुपमा विपन्नका लागि तीस प्रतिशत,

ख) लक्षित समूहका बालबालिकाहरूका लागि तीस प्रतिशत,

ग) अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूका लागि पाँच प्रतिशत,

घ) विशेष प्रतिभावान बालबालिकाहरूका लागि तीस प्रतिशत,

ङ) जेहेन्दार विद्यार्थीका लागि पाँच प्रतिशत ।

(२) नमूना विद्यालयले आवासीय छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउन विद्यार्थी छनोट प्रयोजनका लागि प्रदेशको छात्रवृत्ति व्यवस्थापन सम्बन्धी निर्देशिका तयार नहुन्जेल सम्म सङ्घीय सरकारबाट जारी विद्यालय छात्रवृत्ती व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३ बमोजम छनोट गर्नुपर्नेछ।

(३) छात्रावासमा आवासीय विद्यार्थीको रुपमा भर्ना हुन चाहने विद्यार्थीले अनुसूची-३ को ढाँचामा विद्यालयमा निवेदन पेश गर्नु पर्नेछ।

२३. **वार्डेन तथा छात्रावासका कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) नमूना विद्यालयमा छात्रावास सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) छात्र र छात्रा छात्रावासका लागि पुरुष र महिला वार्डेन १/१ जनाको व्यवस्था गरिनेछ,

ख) विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक वा कर्मचारीलाई नै वार्डेनको रुपमा थप जिम्मेवारी दिन सकिनेछ। यसरी जिम्मेवारी पाउने शिक्षक कर्मचारीलाई निःशुल्क आवास तथा भोजनको सुविधा उपलब्ध गराउने प्रबन्ध विद्यालय व्यवस्थापन समितिले गर्न सक्नेछ,

ग) विद्यालयले आवश्यकता महशुस गरेमा छुट्टै सहायक वार्डेनको व्यवस्था गर्न सक्नेछ,

घ) छात्रावासका आवासीय विद्यार्थीहरूलाई विहान, बेलुका अतिरिक्त समयमा अध्यापन गराउने व्यवस्था मिलाई शिक्षकलाई विद्यालयको वार्षिक कार्यक्रममा उल्लेख भए अनुसार अतिरिक्त सुविधाको व्यवस्था विद्यालयले गर्न सक्नेछ,

ङ) भान्से सेवाका लागि छात्रावासमा रहेका ५० जना विद्यार्थी बरावर १ जना भान्सेको व्यवस्था हुनेछ,

च) आया सेवाका लागि ५० जना विद्यार्थीका लागि १ जना आयाको व्यवस्था हुनेछ,

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय
सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

छ) सुरक्षा सेवाका लागि महिला र पुरुष गरी २ जना सुरक्षा गार्डको व्यवस्था हुनेछ ।

२४.**वार्डेनको काम, कर्तव्य र अधिकारः** वार्डेनको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय अनुसार हुनेछः-

क) आवासीय विद्यार्थीहरूको आचार संहिता निर्माण र पालना,

ख) होस्टल सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि कार्यविधी तर्जुमा गरी विव्यसबाट स्वीकृत गराइ कार्यान्वयन गर्ने,

ग) प्रधानाध्यापक तथा अभिभावकसँग छलफल गरी अतिरिक्त कक्षा सञ्चालनको व्यवस्था मिलाउने,

घ) आवासीय विद्यार्थीहरूलाई कर्मयोगको माध्यमबाट स्वावलम्बी बनाउन करेसावारी, भान्सा, सरसफाई लगायतका जीवनोपयोगी सिप प्रवर्द्धन गर्ने,

ङ) हरेक दिन योग र ध्यान साधना तथा प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्ने,

च) आवास व्यवस्थापनमा देखिएको समस्या र निराकरणको योजना प्रधानाध्यापक समक्ष पेस गर्ने,

छ) आवास सञ्चालनको लागि विव्यसले तोकिदिएको कायदिश पूरा गर्ने गराउने,

ज) आवास व्यवस्थापनमा खटाइएका कर्मचारीको कामको रेखदेख र मूल्याङ्कन गर्ने,

झ) आवश्यक खाद्यसामाग्री व्यवस्थापनको उचित प्रबन्ध मिलाउने,

ञ) दैनिक खानाको तालिका निर्धारण गरी सो अनुसार गर्न लगाउने,

ट) आवासमा खानाको गुणस्तर कायम गराउन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने,

ठ) आवासमा विद्यार्थीको लागि अतिरिक्त सिकाइ तथा खेलकूद सामाग्री र मनोरञ्जनात्मक सामाग्रीको समुचित व्यवस्थापन र प्रभावकारी परिचालन गर्ने,

ड) आवासीय विद्यार्थीको लागि प्राथमिक उपचारको व्यवस्था मिलाउने ।

परिच्छेद-७

पाठ्यक्रम तथा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्था

२५.**पाठ्यक्रम सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) नमूना विद्यालयको पाठ्यक्रम सम्बन्धी व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) विद्यालयले नेपाल सरकारबाट स्वीकृत पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक लागू गर्नुपर्नेछ,

ख) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुपमा व्यवस्था भएका बहुविषय अध्ययनका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइ विज्ञान विषय समूह, प्राविधिक तथा व्यावसायिक विषय समूह र भाषा विषय समूह लगायतका विषय समूहबाट छनौटको अवसर प्रदान गर्नु पर्नेछ,

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७८
सचिव

ग) स्थानीय र प्रादेशिक पाठ्यक्रम पठनपाठन गर्नु पर्नेछ,

(२) नमूना विद्यालयको शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया देहाय अनुसार हुनेछः-

क) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम, स्थानीय पाठ्यक्रम, प्रादेशिक पाठ्यक्रमका अलावा प्रदेश वा स्थानीय तह वा विद्यालयले थप ननक्रेडिट पाठ्यक्रम तयार गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्ने,

ख) विद्यार्थीलाई सिकाइ आवश्यकता अनुसार समूह विभाजन गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने,

ग) कमजोर विद्यार्थीलाई थप अतिरिक्त कक्षा सञ्चालन गर्नु पर्ने,

घ) विद्यार्थीलाई विहानी सत्रमा ध्यान, योग, आध्यात्मिक, नैतिक तथा मानवीय मूल्य सम्बन्धित शिक्षा दिनु पर्ने,

ङ) दिउँसोका नियमित कक्षा विद्यालयमा सञ्चालन हुनु पर्ने,

च) विद्यार्थी र शिक्षकलाई विद्यालयमै आवासीय प्रबन्ध गरी शिक्षण सिकाइमा बढी समय दिन सकिने वातावरण तयार गर्ने,

छ) मासिक रुपमा निदानात्मक मूल्याङ्कन गरी उपचारात्मक शिक्षण सिकाइ लागू गर्ने,

ज) नियमित रुपमा परीक्षा सञ्चालन गरी विद्यार्थीको कमजोरी पत्ता लगाई सुधार गर्नु पर्ने,

झ) विद्यार्थीको प्रतिभाको पहिचान र प्रस्फूटन गर्न तथा विद्यार्थीको रुचि अनुसारको क्षेत्रमा वृत्तिमार्ग (Career) अघि बढाउने गरी परामर्श शिक्षा दिइनु पर्ने,

ञ) सडक सुरक्षा, ट्राफिक नियम पालना र सचेतिकरण सम्बन्धी शिक्षा दिइनु पर्ने,

ट) प्रत्येक विद्यार्थीका बारेमा प्रधानाध्यापक, शिक्षक र अन्य जनशक्तिहरूले छलफल गरी विद्यार्थीको प्रतिभा पहिचान गर्ने, पोर्टफोलियो रेकर्ड राख्ने र सोको बारेमा सम्बन्धित विद्यार्थी र अभिभावकलाई जानकारी गराउने,

ठ) बेलुकीको समयमा फूलबारी, करेसाबारी, तरकारी, फलफूलका विरुवा रोप्ने, सरसफाई, सजिसजावट, वातावरण संरक्षणका काममा शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थी पालै पालो परिचालन गर्ने,

ड) बेलुकी वा उपयुक्त समयमा खेलकूदमा सहभागी गराउनु पर्ने,

ढ) शिक्षण सिकाइलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउन अनलाईन, अफलाइन शिक्षण सिकाइका लागि आवश्यक सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका पूर्वाधार व्यवस्थापन तथा सञ्चालन क्षमताको विकास गर्ने,

ण) साप्ताहिक वा मासिक रुपमा आवश्यकता अनुसार मनोसामाजिक परामर्श दिनु पर्ने,

त) साप्ताहिक रुपमा अतिरिक्त क्रियाकलाप तथा खेलकूद प्रतियोगिता सञ्चालन गर्नु पर्ने,

थ) बालमैत्री तथा लैङ्गिकतामैत्री वातावरणमा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु पर्ने,

द) जुनियर रेडक्रस र स्काउटका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु पर्ने,

ध) सिकाइ उपलब्धीको विश्लेषण, समीक्षा गरी तालुक निकायमा प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने,

न) विद्यार्थीको निर्माणात्मक तथा निदानात्मक मूल्याङ्कन गरी पृष्ठपोषण दिनु पर्ने ।

परिच्छेद - ८

नमूना विद्यालयमा जनशक्ति व्यवस्थापन

२६. **प्रधानाध्यापक सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) विद्यालयमा प्रधानाध्यापक सम्बन्धी व्यवस्था देहायबमोजिम हुनेछः-

क) विद्यालयमा प्रचलित शिक्षा ऐन तथा नियमावली अनुसार नियुक्त एक प्रधानाध्यापक हुनेछ । यसरी नियुक्त प्रधानाध्यापकले विद्यालय व्यवस्थापन समितिसँग अनुसूची - ६ बमोजिमको कार्यसम्पादन करार (Performance Contract) गर्नु पर्नेछ ।

ख) कार्यसम्पादन करारको अवधि तीन वर्षको हुनेछ,

ग) कार्यसम्पादन करारको शर्तका आधारमा तीन वर्षमा निजको मूल्याङ्कन गरिनेछ । कार्यसम्पादन सन्तोषजनक भएमा पुनः करार अवधि थप गर्न सकिनेछ,

घ) प्रधानाध्यापकको कार्यसम्पादन करारको मूल्याङ्कन गर्दा निर्देशनालयबाट विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएको नतिजालाई समेत आधारको रुपमा लिनु पर्नेछ,

ङ) कार्यसम्पादन सन्तोषजनक नभएमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले करार सम्झौता भङ्ग गर्नु पर्नेछ ।

च) कार्यसम्पादन सम्झौता भङ्ग भएमा प्रचलित नियमानुसार योग्यताप्राप्त शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक पदमा करार नियुक्तिका लागि प्रक्रिया अघि बढाउनु पर्नेछ।

छ) नयाँ प्रधानाध्यापक नियुक्त गर्ने प्रयोजनका लागि प्रचलित शिक्षा ऐन नियमावली बमोजिमको विद्यालय विकास प्रस्ताव तयार गर्दा अनुसूची -४ मा उल्लिखित ढाँचालाई समेत आधारको रुपमा लिनु पर्नेछ ।

ज) नयाँ प्रधानाध्यापक नियुक्त गर्नु पर्ने अवस्थामा प्रचलित शिक्षा ऐन नियमले निर्धारण गरेको विद्यालय विकास प्रस्तावको मूल्याङ्कन समितिमा कार्यालयको प्रतिनिधित्व अनिवार्यरुपमा गराउनु पर्नेछ ।

झ) नयाँ प्रधानाध्यापक नियुक्त गर्नु पर्ने प्रयोजनका लागि विद्यालय विकास प्रस्तावको मूल्याङ्कनका लागि प्रचलित शिक्षा ऐन नियममा उल्लेख भएको अतिरिक्त अनुसूची -५ को ढाँचालाई समेत आधारको रुपमा लिन सकिनेछ ।

(२) प्रधानाध्यापकको सेवा सुविधा देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) प्रचलित कानून अनुसारको पारीश्रमिक र सेवा सुविधाका अतिरिक्त प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने नमूना विद्यालय विकासका लागि चालु अनुदानबाट मासिक पाँच हजार रुपैंया प्रधानाध्यापक भत्ता उपलब्ध गराइनेछ,

ख) यो सुविधा यस निर्देशिका स्वीकृत भई सम्बन्धित विद्यालयको विनियमावली स्थानीय तहबाट स्वीकृत भई लागू भएको मिति देखि मात्रै उपलब्ध हुनेछ ।

ग) सबै विषय, कक्षाको विषयगत र कक्षागत औसत सिकाइ उपलब्धी तथा उत्तीर्ण प्रतिशतमा भएको बढोत्तरीको आधारमा प्रधानाध्यापकको थप सुविधा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णय बमोजिम हुने गरी विद्यालयको विनियमावलीमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ,

घ) वार्षिक सिकाइ उपलब्धी र उत्तीर्ण प्रतिशत आधार बर्षको भन्दा घटी हुन गएमा खण्ड (क) बमोजिमको भत्ता समेत कट्टी गरी करार सम्झौता भङ्ग गर्नु पर्नेछ । कार्यक्रम लागू भएको पहिलो शैक्षिक वर्षलाई आधार बर्ष मानी गणना गर्नु पर्नेछ ।

२७. **प्रधानाध्यापकको योग्यताः** प्रचलित शिक्षा ऐन तथा नियमावलीमा भएको व्यवस्थाका अतिरिक्त नमूना विद्यालयको प्रधानाध्यापकको योग्यता र अनुभव देहाय बमोजम हुनेछः-

क) मान्यताप्राप्त विश्वविद्यालयबाट कम्तिमा स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण गरेको,

ख) स्नातकोत्तर तहको योग्यता भएको हकमा माध्यमिक तहमा कम्तिमा ५ वर्ष शिक्षण अनुभव भएको र सो भन्दा माथिको शैक्षिक योग्यता भएमा माध्यमिक तहमा ३ वर्षको शिक्षण अनुभव भएको,

ग) स्थायी शिक्षक,

घ) शैक्षिक तथा व्यवस्थापकीय नेतृत्व क्षमता उच्च भएको,

ङ) विद्यालय शिक्षामा सूचना प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धमा जानकार भएको,

च) नयाँ प्रधानाध्यापक नियुक्त गर्ने अवस्थामा विद्यालय विकास प्रस्ताव तथा वैयक्तिक विवरण सम्बन्धी अनुसुची-७ बमोजिमको मूल्याङ्कनमा कम्तिमा ६० प्रतिशत अङ्क ल्याएको।

२८. **प्रधानाध्यापक करारको प्रक्रियाः** (१) प्रधानाध्यापक करार गर्ने प्रक्रिया देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) प्रचलित शिक्षा ऐन तथा नियमावली अनुसार नियुक्त प्रधानाध्यापकले विद्यालय व्यवस्थापन समितिसँग अनुसूची-६ बमोजिमको कार्यसम्पादन करार गर्नु पर्नेछ ।

ख) नयाँ प्रधानाध्यापकसँग कार्यसम्पादन करार गर्नु पर्ने अवस्थामा प्रचलित शिक्षा ऐन नियमावली र यस निर्देशिकामा व्यवस्था गरिएको विद्यालय विकास प्रस्ताव मूल्याङ्कन समितिले विद्यालय विकास प्रस्ताव आह्वान गर्नुपर्नेछ,

ग) प्रधानाध्यापक करार हुन चाहने शिक्षकले प्रचलित शिक्षा ऐन नियमावलीमा तोकिएको ढाँचामा अनुसूची-४ बमोजिमका बुंदा समेत समेटी विद्यालय विकास प्रस्ताव तयार गरी मूल्याङ्कन समिति समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ,

घ) प्रस्तावमा विद्यालयको विद्यमान शैक्षिक, आर्थिक, भौतिक तथा मानव स्रोत पक्षसँग सम्बन्धित विवरण संलग्न हुनुपर्नेछ,

ङ) पेश भएका विद्यालय विकास प्रस्तावहरू प्रचलित शिक्षा ऐन नियमावली र यस निर्देशिका बमोजिको मूल्याङ्कन समितिले प्रचलित ऐन नियमको ढाँचाका अतरिक्त अनुसूची–५ बमोजिमको आधार र ढाँचामा मूल्याङ्कन गरी उच्चतम अङ्क प्राप्त गरेको व्यक्तिलाई प्रधानाध्यापक कार्यसम्पादन करारका लागि छनोट गर्नुपर्नेछ,

च) यसरी छनौट भए पछि विद्यालय व्यवस्थापन समिति र प्रधानाध्यापकका बीच प्रचलित शिक्षा ऐन नियमका अतिरिक्त अनुसूची- ६ बमोजिमको ढाँचामा कार्यसम्पादन करार गर्नु पर्नेछ ।

२९. **प्रधानाध्यापकको काम, कर्तव्य र अधिकारः** (१) प्रचलित शिक्षा ऐन तथा नियमावलीमा तोकिएको काम कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त प्रधानाध्यापकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछन्:-

क) विद्यालय सुधार योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयार गरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गर्ने,

ख) विद्यालय छात्रावास रेखदेख, सञ्चालन र व्यवस्थापनको लागि प्रबन्ध मिलाउने,

ग) विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक तथा अन्य जनशक्तिहरूलाई विना भेदभाव क्षमता, योग्यता र रुचीको आधारमा विशिष्ट जिम्मेवारी दिइ कार्यविभाजन गर्ने,

घ) शिक्षक तथा अन्य जनशक्तिलाई निजको कार्यसम्पादनमा व्यक्तिगत उत्तरदायी हुने गरी खटनपटन गर्ने,

ङ) विभिन्न उपसमितिहरू, विषय प्रमुखहरू, सहायक प्रधानाध्यापक लगायत सरोकारवाला निकायहरू बिच समन्वय गरी विद्यालयको कार्यसम्पादन र नतिजा सुधार गर्ने,

च) विद्यालयका सम्भावित जोखिमहरूको पहिचान गरी न्यूनीकरणका लागि क्रियाशील रहने,

छ) विद्यालयको समग्र पक्षको अनुगमन योजना बनाई नियमित अनुगमन गर्ने गराउने,

ज) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको सक्षमता अभिबृद्धिका लागि नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने,

झ) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूसँग यस निर्देशिका र विद्यालयको विनियमावली बमोजिम कार्यसम्पादन करार गर्ने,

ञ) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूलाई कार्यसम्पादनका आधारमा प्रोत्साहन सुविधा उपलब्ध गराउने,

ट) कार्यसम्पादन सन्तोषजनक नभएका जनशक्तिको सेवा सुविधा र जिम्मेवारी हेरफेर गर्ने,

ठ) शिक्षक तथा कर्मचारीलाई विना भेदभाव निष्पक्षताका साथ कार्यसम्पादनको निरन्तर मूल्याङ्कन गरी समय समयमा पृष्ठपोषण दिने,

ड) शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी तथा समुदायको नमूना व्यक्तित्वको रुपमा सिद्धान्त र व्यवहार प्रदर्शन गर्ने,

ढ) नवप्रवेशी शिक्षकलाई मेन्टरिङ सेवा तथा परामर्श दिइ पेशागत दक्षता हासिल गर्न सहयोग गर्ने,

ण) तालिममा खटाउदा विद्यालयको आवश्यकता अनुसार विना भेदभाव आफू मातहतका शिक्षक तथा कर्मचारीलाई समन्यायिक अवसर दिने,

त) विद्यालयको लागि खरिद योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने गराउने,

थ) प्रधानाध्यापकले अनुसूची-७ को ढाँचाको आवधिक प्रगति प्रतिवेदन मूल्याङ्कन प्रयोजनार्थ विद्यालय व्यवस्थापन समिति र निर्देशनालयमा पेश गर्नु पर्ने,

द) प्रचलित शिक्षा ऐन, नियम, यस निर्देशिका तथा विद्यालय विनियमावलीमा भएका प्रावधानहरूको कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्ने।

३०.**शिक्षक व्यवस्थाः** (१) शिक्षा नियमावलीमा व्यवस्था भएअनुसार आधारभूत तहको कक्षा १-५ सम्मको हकमा विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा, कक्षा ६-८ तथा माध्यमिक तहको हकमा तह, विषय र विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा शिक्षकको व्यवस्था गरिनेछ। आधारभूत तह कक्षा ६-८ र माध्यमिक तहको हकमा अंग्रेजी, विज्ञान र गणित शिक्षकको सुनिश्चितता हुनुपर्नेछ।

(२) माथि (१) मा उल्लेख भएको विषयगत शिक्षकको अतिरिक्त विद्यालयको आवश्यता अनुसार देहाय बमोजिमका शिक्षक हुनेछन्:-

क) कम्प्युटर/सूचना प्रविधि (ICT) शिक्षक,

ख) चित्रकला, पेन्टिङ, ड्रइङ र फाइनआर्ट्स शिक्षक,

ग) खेलकूद तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप शिक्षक,

घ) नृत्य तथा गीत संगीत शिक्षक,

ङ) प्रारम्भिक बालविकास सहजकर्ता/शिक्षक,

च) योग र ध्यान साधना शिक्षक,

छ) मनोपरामर्श तथा वृत्ति परामर्श शिक्षक,

ज) जीवनोपयोगी सिप तथा मानवमूल्य शिक्षक।

(३) प्रति कक्षा विद्यार्थी आकार ३० जनालाई मानी थप शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ। यसरी थप गरिएको शिक्षक सेवा करारका हुनेछन्। सेवा करारका शिक्षकहरूको सेवा सुविधा विद्यालय विनियमावलीमा उल्लेख भएबमोजिम हुनेछ।

(४) सरकारी स्रोतबाट अनुदान प्राप्त गर्ने मौजुदा शिक्षकहरूका हकमा कुनै शिक्षक अन्यत्र जान चाहेमा सो अवसर प्रदान गर्न सकिनेछ।

(५) रिक्त हुन आएका पदमा विद्यालयले करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्नेछ। स्थायी शिक्षक सरुवाका लागि विद्यालयले अनुरोध गरेमा स्थानीय तहले सोही अनुसार शिक्षक व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ।

(६) एउटा कक्षामा सामान्यतया ३० जना विद्यार्थी हुनेछन्। विद्यार्थी सख्या ४५ वा सो भन्दा बढी भएमा वर्ग खोल्नु पर्नेछ। थप शिक्षक व्यवस्थापनका लागि विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा उपलब्ध हुने एकमुष्ट अनुदानबाट व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

३१. **प्रशासनिक कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) नमूना विद्यालयमा देहाय अनुसारका सेवा लिनका लागि एकमुष्ठ अनुदान उपलब्ध गरिनेछ। विद्यालय व्यवस्थापन समितिले सेवा करार मार्फत सेवाको व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ।

क) लेखा तथा कार्यालय व्यवस्थापन १ जना,

ख) विद्यालय स्वास्थ्य कर्मचारी १ जना,

ग) स्वास्थ्य तथा परामर्श सेवा १ जना,

घ) प्रयोगशाला व्यवस्थापन ल्याव ब्वाइ १ जना,

ङ) पुस्तकालय व्यवस्थापन कर्मचारी १ जना,

च) सुरक्षा व्यवस्थापन (कम्तिमा २ जनाबाट सुरक्षा सेवा लिने)

छ) आया सेवा (प्रारम्भिक बालविकासका लागि) १ जना,

ज) सरसफाई कर्मचारी १ जना,

झ) बगैचा तथा वातावरणीय कर्मचारी १ जना,

ञ) भान्छे तथा पाक कला कर्मचारी १ जना,

ट) सवारी चालक तथा सडक सुरक्षा कर्मचारी १ जना ।

(२) यसरी कर्मचारीहरूको व्यवस्था गर्दा विद्यालयले विनियमावलीमा व्यवस्था गरी उपयुक्त तहको राख्न सक्नेछ। तर त्यस्तो कर्मचारी राप. अन, प्रथम वा सो सरह भन्दा माथिको हुने छैन। कर्मचारीलाई दिइने सेवा सुविधा विद्यालयको बजेटको आकार अनुसार विद्यालयको विनियमावलीमा व्यवस्था गरे बमोजिम हुनेछ।

(३) यी जनशक्तिहरूसँग विद्यालयको विनियमावली बमोजिम कार्यसम्पादन करार गर्नु पर्नेछ। कार्यसम्पादन सन्तोषजनक नभएमा प्रधानाध्यापकले निजसँगको कार्यसम्पादन करार भङ्ग गर्न वा जिम्मेवारी हेरफेर गर्न सक्नेछ तर यसरी जिम्मेवारीबाट हटाउनु पूर्व सफाइको उचित मौकाबाट वञ्चित गरिने छैन।

(४) विद्यालय स्वास्थ्य तथा प्राथमिक उपचार कक्षमा आवश्यक सामग्रीको नियमित व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ।

३२. **शिक्षकसँग कार्यसम्पादन करारः** (१) प्रधानाध्यापकले कार्यरत शिक्षकसँग कार्यसम्पादन करार गर्नु पर्नेछ । कार्यसम्पादन करारको ढाँचा अनुसूची-८ बमोजिम हुनेछ । कार्यसम्पादन करारमा समेट्नु पर्ने मुख्य कुरा देहाय बमोजिम हुनेछनः-

क) विद्यालयको चालु शैक्षिक वर्षमा प्रत्येक विषय र कक्षाको सिकाइ उपलब्धी यकिन गरी आधारको रुपमा लिनु पर्नेछ,

ख) सम्बन्धित कक्षा शिक्षक र विषय शिक्षकसँग सल्लाह गरी अर्को वर्षको लागि कक्षागत र विषयगत सिकाइ उपलब्धी वृद्धिको प्रक्षेपण गरी लक्ष्य निर्धारण गर्नु पर्नेछ,

ग) सिकाइ उपलब्धी वृद्धिको प्रक्षेपण सहितको नतिजा खाकाका आधारमा लक्ष्य तोकी शिक्षकसँग कार्यसम्पादन करार गर्नु पर्नेछ,

घ) कक्षागत सिकाइ उपलब्धीका लागि कक्षा शिक्षक र विषयगत सिकाइ उपलब्धीका लागि विषय शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्नेछ,

ङ) विद्यार्थीको नतिजालाई सम्बन्धित शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याकनको आधार बनाउनु पर्नेछ,

च) कक्षा शिक्षक र विषय शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्दा निजलाई दिइएको अन्य विशिष्ट जिम्मेवारी निर्वाहमा देखाएको कार्यसम्पादनलाई समेत आधारको रुपमा लिनु पर्नेछ,

छ) शिक्षकलाई दिइने थप सेवा सुविधा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी, परीक्षाको नतिजा र प्रगति विवरणमा आधारित हुने व्यवस्था विद्यालयको विनियमावलीमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

३३. **पेशागत क्षमता विकास सम्बन्धी व्यवस्थाः** प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकहरूलाई पेशागत विकासका लागि तालिम लगायत विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी नमूना विद्यालय व्यवस्थापन, सञ्चालन तथा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न क्षमता विकास गरिनेछ । क्षमता विकास गर्नुपूर्व आवश्यकताको विश्लेषण गरी तालिम प्याकेज विकास गरिनेछ। साथै असल अभ्यास भएका विद्यालयहरूको अनुभव आदान प्रदान गर्न अन्तर विद्यालय अवलोकन भ्रमण समेत गराउन सकिनेछ ।

३४.विद्यालय उपलब्धिको मापनः विद्यालयको समग्र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको प्रक्रिया देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) नमूना विद्यालयको लागि छनौट भएको विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रबाट विकास गरिएको कार्यसम्पादन परीक्षण साधन (School Performance Audit Tool) को प्रयोग गरी हरेक वर्ष निर्देशनालयले विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण गर्नेछ,

ख) शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रबाट विकास गरिएको विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण साधन (National Assessment of Students Achievement , NASA-Tool)को प्रयोग गरी निर्देशनालयले हरेक ३/३ वर्षमा नमूना विद्यालयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धीको स्तर मापन गर्नेछ,

ग) शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रबाट विकास भएको विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण साधन (School Performance Audit Tool) प्रयोग गरी विद्यालयले प्रत्येक वर्ष आफ्नो कार्यसम्पादनको स्वमूल्याँकन गरी सार्वजानिकीकरण गर्नुपर्नेछ र सो को जानकारी शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र, निर्देशनालय र मन्त्रालयलाई दिनुपर्नेछ।

३५.प्रोत्साहन सुविधाः विद्यालय, शिक्षक, प्रधानाध्यापकलाई देहाय अनुसार प्रोत्साहन सुविधा उपलब्ध गराइनेछः-

क) प्रधानाध्यापकलाई विद्यालयको समग्र कार्यसम्पादन परीक्षणको नतिजाको आधारमा र शिक्षकलाई विषयगत वा कक्षागत सिकाइ उपलब्धीको परीक्षणको आधारमा प्रोत्साहन तथा सुविधा उपलब्ध गराइनेछ।

ख) विद्यालयको समग्र कार्यसम्पादन परीक्षणको नतिजा र विषगत वा कक्षागत सिकाइ उपलब्धी गत ३ वर्षको तुलनामा ५ प्रतिशतले वृद्धि भएमा सम्बन्धित प्रधानाध्यापक, विषय शिक्षक एवम् कक्षा शिक्षकलाई १ महिनाको तलव बराबरको रकम प्रोत्साहन स्वरुप प्रदान गरिनेछ।

ग) गत ३ वर्षको उपलब्धिमा वृद्धि नभइ यथावत रहेमा सम्बन्धित प्रधानाध्यापक एवम् शिक्षकलाई सचेत गराइनेछ,

घ) दोस्रो पटकको परीक्षणमा पनि तोकिएको शैक्षिक उपलब्धिमा सुधार गर्न नसकेमा सम्बन्धित प्रधानाध्यापक/विषय शिक्षकको करार भङ्ग गर्न सकिनेछ,

ङ) सङ्घीय सरकाबाट जारी विद्यालय अनुदान निर्देशिका,२०७४ अनुकूल प्रदेश नमूना विद्यालय अनुदान सम्बन्धी निर्देशिकामा व्यवस्था भएअनुसार विद्यालयलाई कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराईनेछ।

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

परिच्छेद ९

खरिद तथा आर्थिक व्यवस्थापन

३६.**खरिद एकाई सम्बन्धी व्यवस्थाः** विद्यालयलाई आवश्यक पर्ने निर्माण, बस्तु खरिद तथा परामर्श सेवा खरिदका लागि आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम खरिद एकाइ गठन गरी विद्यालय स्तरको खरिद सम्बन्धी निर्देशिकामा भएको व्यवस्था बमोजिम गर्नु पर्नेछ। उक्त समितिले आवश्यक परेमा थप कार्यविधि आफैंले तयार गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद १०

विविध

३७.**विनियमावली बनाउनु पर्नेः** नमूना विद्यालयले प्रचलित कानुन अनुसार आर्थिक व्यवस्थापन, शिक्षक जनशक्ति व्यवस्थापन, शैक्षणिक क्रियाकलाप व्यवस्थापन, छात्रावास व्यवस्थापन लगायतका विषयमा विनियमावली बनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ।

३८.**प्रचलित कानून बमोजिम हुनेः** तीनै तहका सरकारका प्रचलित शिक्षा ऐन तथा नियमावलीसँग यस निर्देशिकाका प्रावधानहरू बाझिएको खण्डमा प्रचलित ऐन तथा नियमावली बमोजिम नै हुनेछ ।

३९.**विभागीय कारवाही हुने:** प्रचलित शिक्षा ऐन तथा नियमावली र यस निर्देशिकामा उल्लेख भएअनुसारको व्यवस्था विद्यालयले पालना नगरेमा सम्बन्धित पदाधिकारीलाई प्रचलित कानून बमोजिम विभागीय कारवाही हुनुका साथै नमूना विद्यालय सञ्चालनको कोटा खारेजी समेत हुन सक्नेछ ।

४०.**खारेजी र बचाउः** यो निर्देशिका जारी हुनु पूर्व मन्त्रालयबाट स्वीकृत भइ लागू भएको प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नमूना विद्यालय छनौट सम्बन्धी मापदण्ड, २०८१ खारेज गरिएको छ । उक्त मापदण्ड बमोजिम भए गरेका कार्यहरू यसै निर्देशिका बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

४१.**कार्यान्वयनमा द्विविधाको व्याख्याः** यस निर्देशिकामा लेखिएका कुनै विषयको कार्यान्वयन सम्बन्धमा कुनै किसिमको द्विविधा उत्पन्न भएमा मन्त्रालयले सोको व्याख्या गर्नेछ । मन्त्रालयले गरेको व्याख्या अन्तिम हुनेछ ।

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

(दफा ५ को उपदफा (१) (ख) सँग सम्बन्धित)

अनुसूची १

प्रदेश नमूना विद्यालय छनौटका लागि दिइने आवेदन

श्री शिक्षा विकास निर्देशनालय
दिपायल, डोटी, सुदूरपश्चिम प्रदेश।
मार्फतः श्री सामाजिक विकास कार्यालय
....

विषय : प्रदेश नमूना विद्यालय छनौट सम्बन्धमा ।

प्रस्तुत विषयमा शिक्षा विकास निर्देशनालय दिपायल डोटीको मिति .... मा प्रकाशित सूचना अनुसार शैक्षिक सत्र .... देखि प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नमूना विद्यालयमा हुनु पर्ने न्यूनतम सर्तहरू पूरा गरेको हुनाले प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नमूना विद्यालयको रूपमा छनौट हुन देहाय अनुसारका विवरण सहित आवेदन पेश गरिएको व्यहोरा अनुरोध छ।

तपसिल

विद्यालयको विवरण

१. विद्यालयको नाम :

२. ठेगाना : जिल्ला.........................प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नं... ....गाउँपालिका/नगरपालिका .... वडा नं. .... गाउँ/टोल .... फोन नं. .... इमेल. .... वेभ साइट. ....

३. सञ्चालित कक्षा ....

४. विद्यालयको विवरण

क्र.सं	सूचक	विवरण
१.	माध्यमिक तह कक्षा ११-१२मा पढाइ हुने विषयहरू	क. विज्ञान विषय समूहः...................... ख. वाणिज्य विषय समूहः .... ग. मानविकी विषय समूहः................... घ. शिक्षा विषय समूहः...................... ङ. प्राविधिक विषय धार समूहः............. च. ....
२.	विद्यालयसँग भएको जग्गा	क. .... विगाह ख. .... रोपनी
३.	विद्यार्थी सङ्ख्या	क. पूर्व प्राथमिक कक्षाको विद्यार्थी सङ्ख्या............. ख. आधारभूत तह कक्षा १-८ को विद्यार्थी सङ्ख्या............. ग. माध्यमिक तह कक्षा ९-१२ को विद्यार्थी सङ्ख्या............

४.	विगत तीन वर्षको SEE को नतिजा (पुरक परीक्षा सहित)	विवरण / शैक्षिक वर्ष / शैक्षिक वर्ष / शैक्षिक वर्ष सम्मिलित सङ्ख्या उत्तीर्ण /GPA १.६ भन्दा बढी सङ्ख्या नोटः SEE परीक्षाका विद्यार्थीको उत्तीर्ण प्रतिशत गणना गर्दा GPA १.६ र सो भन्दा माथि GPA प्राप्त गर्ने विद्यार्थीहरूको प्रतिशतलाई आधार मान्ने ।
५.	विद्युत र इन्टरनेटको पहुँच	क. विद्यालयमा राष्ट्रिय वा स्थानीय प्रशारणबाट विद्युत आपूर्ति व्यवस्था भएको, नभएको......... ख. वैकल्पिक उर्जाको व्यवस्था भएको, नभएको.. ग. विद्यालयमा इन्टरनेट पहुँच भएको, नभएको................
६.	विद्यालयको अवस्थिति	क. सम्बन्धित स्थानीय तहको सदरमुकामबाट दुरी............ ख. विद्यालय सम्म पुग्ने सडक मोटरबाटो रहे नरहेको.................
७	विद्यालय मर्ज हुने अवस्था	क. नजिकै रहेका र यस विद्यालयमा गाभिन इच्छुक विद्यालय सङ्ख्या.............
८	प्रधानाध्यापकको योग्यता, नियुक्तिको तह, प्रकार र तालिम	ख. उच्चतम शैक्षिक योग्यता........ ग. स्थायी/अस्थायी/राहत/निजी स्रोत वा अन्य .... घ. नियुक्तिको तहः........ ङ. १ महिने प्र.अ. व्यवस्थापन तालिम लिए नलिएको ....
९	माध्यमिक तहमा शिक्षक दरबन्दीको व्यवस्था	क. विषयगत स्वीकृत दरबन्दी सङ्ख्याको विवरण................. .... ख. राहत अनुदान कोटा सङ्ख्या.......................... ग. स्थानीय तह अनुदान कोटा/निजी स्रोत कोटा सङ्ख्या..........
१०	माध्यमिक शिक्षकको शैक्षिक योग्यता र तालिम	क. न्यूनतम शैक्षिक योग्यता भन्दा माथिल्लो शैक्षिक योग्यता भएका शिक्षक संख्याः.........
११	विद्यालयमा सूचना प्राविधिमा आधारित शिक्षण सिकाइको व्यवस्था	ख. ICT ल्याब भए नभएको.............. ग. कम्प्युटर ल्यापटपको सङ्ख्या.................... घ. छुट्टै शिक्षक नियुक्त गरे नगरेको ....
१२	विज्ञान प्रयोगशाला र पुस्तकालय	क. पुस्तकालय कक्ष भए नभएको .... ख. पुस्तकालय भएको भए एक पटकमा कति जना सम्मले प्रयोग गर्न सक्ने अवस्था......... ग. विज्ञान प्रयोगशाला कक्ष भए नभएको घ. विज्ञान प्रयोगशाला भए एक पटकमा कति जना सम्मले प्रयोग गर्न सक्ने अवस्था........
१३	साधारण धार/ प्राविधिक धार	क. प्राविधिक धार सञ्चालन भएको भए विषय...........
१४	सेवा क्षेत्रमा उत्पादनमूलक कार्यहरू	क. विद्यालयको सेवा क्षेत्रमा उत्पादनमूलक उद्योग, घरेलु उद्योग, व्यवसायिक कृषि, खेती, पशुपन्छी पालन फर्महरू भए नभएको......... .... ख. भएमा विद्यार्थीलाई प्रयोगात्मक कार्यमा उक्त क्षेत्रमा परिचालन गरिएको नगरिएकव अवस्था ....
१५	विद्यालयमा थप छात्रवृत्ति कोषको व्यवस्था	क) तीनै तहका सरकारबाट प्रदान गरिने नियमित छात्रवृत्तिका अतिरिक्त विद्यालयका अभिभावक, समुदाय, संङ्घ संस्था वा पूर्व विद्यार्थी समाजबाट विद्यालयमा छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउने प्रयोजनका लागि अक्षय कोषको व्यवस्था गरी पारदर्शी तवरबाट वितरण गरे नगरेको विवरण ....
१६	समुदायको लगानी	क) सरकारी अनुदान बाहेक विद्यालयमा पछिल्लो एक वर्ष भित्र स्थानीय अभिभावक र दाताबाट दान, दातव्य, चन्दा, सहयोग, बस्तु, जग्गादान, श्रमदान जस्ता योगदानहरू भए नभएको........ ख) भएको भए योगदानको हालको बजार मूल्य रकम रु ....

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

		....
१७	आफ्नै पहलमा विद्यालय विकासको गुरूयोजना तायारीको अवस्था	क) विद्यालयको विकासको लागि आफ्नै पहलमा गुरूयोजना, डिपीआर तयार गरि सोही अनुसार सुधारका कामहरू गरे नगरेको............ ख) विद्यालय सुधार योजना तर्जुमा गरी विद्यालयको शैक्षिक विकासका लागि स्थानीय समुदाय, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, स्थानीय संङ्घ संस्थाहरू सँग पहल गरे नगरेको ....
१८	अतिरिक्त तथा सिर्जनात्मक क्रियाकलापमा सक्रियता	क) गत एक वर्षमा विद्यालयले अतिरिक्त क्रियाकलाप जस्तै: देउसी, भैलो, होली, सांस्कृतिक कार्यक्रम, नाटक जस्ता समारोह गरेर विद्यालय कोषमा रकम जम्मा गरेको भए रकम रु.................................. ख) कुनै खेलकूद वा अन्य प्रतियोगिता (जिल्लास्तरीय, स्थानीय तह स्तरीय, प्रदेश स्तरीय, राष्ट्रिय यस्ता अतिरिक्त क्रियाकलापमा भाग लिए नलिएको र पदक प्राप्त गरेको विवरण ....
१९	अनुसन्धान र नवप्रवर्तन	क) विद्यालय तथा शिक्षकका व्यवस्थापकीय र पेशागत कमीकमजोरी, परीक्षाको नतिजा, भौतिक अवस्था, आन्तरिक व्यवस्थापन, सिकाइ उपलब्धी, खेलकूद, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सामाजिक सहभागिता, अन्तरविद्यालयगत प्रतिस्पर्धा, शिक्षण सिकाइ सुधार, शैक्षिक सामग्री व्यवस्था आदिका बारेमा आन्तरिक अध्ययन अनुसन्धान गरी सुधारका लागि पहल गरे नगरेको......................... ख) गरिएको अवस्था भए सो को विवरण.......................... ....
२०	असल अभ्यासको आदानप्रदान	क) कार्य सम्पादन राम्रो भएका सार्वजनिक, सामुदायिक वा निजी विद्यालयको भ्रमण गरेको विवरण:.............................. .... ख) भ्रमणबाट सिकेका असल अभ्यासहरू विद्यालयमा प्रयोग गरेको विवरण................................. ....
२१	विद्यालय व्यवस्थापनमा विवाद, गुनासा र उजुरीको अवस्था	क) व्यवस्थापन समिति गठन, शिक्षक व्यवस्थापन, भौतिक निर्माण, खरिद प्रक्रिया, जग्गा तथा सम्पत्तिको उत्पादन बिक्री वितरण लगायतका विभिन्न कार्यहरूमा आन्तरिक मुद्दा मामिला, विवाद, गुनासाहरू र अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग लगायत निगरानी निकायहरूमा लिखित उजुरी भए नभएको विवरण.................. ....
२२	स्थानीय तहको लगानी र विद्यालय विकासको लागि सक्रियताको अवस्था	क) चालु आर्थिक वर्षमा सशर्त अनुदान र भौतिक पूर्वाधार निर्माण बाहेक स्थानीय तहबाट विद्यालयको शैक्षिक विकासका लागि लगानी रकम रु...............................
२३	बेरूजूको फछ्यौंटको अवस्था	क) कार्यालय, निर्देशनालय, मन्त्रालय, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई लगायतका निकायबाट कार्यान्वयन भएका हालसम्म कार्यक्रमहरूको अन्तिम लेखा परीक्षणबाट कुनै बेरूजु कायम रहे नरहेको..................... ....

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

६. संलग्न गर्नु पर्ने कागजातहरू

क. विद्यालयको नाममा भएको जग्गा धनी प्रमाणपत्र वा सम्बन्धित निकायले दिएको भोगाधिकार पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,

ख. विद्यालय अनुमति/स्वीकृति/सम्बन्धन पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,

ग. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको प्रतिबद्धता सहितको निर्णयको प्रमाणित प्रतिलिपि,

घ. स्थानीय तहको सिफारिस,

ङ. विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठनसम्बन्धी बैठक पुस्तिकाको प्रमाणित प्रतिलिपि,

च. विद्यालय व्यवस्थापन समितिले प्रधानाध्यापक तोकेको बैठकको निर्णय र नियुक्ति पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,

छ. गत आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण र सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदनको प्रमाणित प्रतिलिपि,

ज. अद्यावधिक विद्यालय सुधार योजनाको प्रमाणित प्रतिलिपि,

झ. चालु शैक्षिक सत्रमा भरेको शैक्षिक तथ्याङ्कको प्रमाणित प्रतिलिपि,

ञ. कुनै सार्वजनिक विद्यालयहरू यस विद्यालयमा गाभिने भएमा वा गाभिएको भए सम्बन्धित विद्यालयहरूको विद्यालय व्यवस्थापन समिति र अभिभावक भेलाको निर्णयको प्रतिलिपि,

ट. अन्य आवश्यक कागजातहरू ।

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

प्रदेश सचिव

मा. भवराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

(दफा ४ को उपदफा (१)(क), दफा ५ को उपदफा (१)(ख) र (ग) सँग सम्बन्धित)

अनुसूचि-२

नमूना विद्यालयको अनुगमन, मूल्याङ्कन र सत्यापनका लागि प्रयोग गरिने फाराम

विद्यालयको नामः..

ठेगानाः जिल्ला........................निर्वाचन क्षेत्र नं..................................

स्थानीय तहः..............................वडा नं..

प्र अ को नामः...प्रअको सम्पर्क नं...........................

अनुगमन मितिः...............................सत्यापन मितिः.......................................

सूचकहरू र अङ्क गणना विधि र अनुगमन सूचक

क्र. सं.	सूचक	अङ्क भार	अङ्क गणना विधि	अनुगमनमा हेर्नु पर्ने सूचक	अनुगमन / सत्यापनबाट प्रासाङ्क	अङ्क दिनु पर्ने कारणको संक्षिप्त पुष्ट्याइ
१.	माध्यमिक तह ११ र १२ मा पढाइ हुने विषयहरू	४	क) विज्ञान विषय समूहको एकधार मात्र पढाई हुने भएमा ३ अङ्क ख) विज्ञान विषय समूह बाहेक अन्य कुनै दुई विषय समूह (जस्तैः वाणिज्य विषय समूह, शिक्षा विषय समूह) को पढाइ हुने भएमा ३ अङ्क ग) विज्ञान विषय बाहेक कुनै एउटा समूह भए २ अङ्क घ) विज्ञान विषय समूह र अन्य कुनै विषय समूहको पढाइ हुने भएमा ४ अङ्क	• विषयगत कक्षा सञ्चालन अनुमति पत्र • विद्यार्थीको भर्नाको अभिलेख • विद्यार्थी उपस्थिति		
२.	विद्यालयसँग भएको जग्गाको पर्याप्तता	१२	क) दफा ४ को उपदफा २(ख) बमोजिम तोकिएको निर्माणका लागि चाहिने न्यूनतम जग्गाको लागि ५ अङ्क, ख) न्यूनतमभन्दा ५० प्रतिशतसम्म बढी भएमा - ८ अङ्क ग) न्यूनतम क्षेत्रफलमा ५० प्रतिशतभन्दा माथि १०० प्रतिशतसम्म बढी भएमा - १० अङ्क घ) न्यूनतम क्षेत्रफलमा १०० प्रतिशतभन्दा बढी भएमा - १२ अङ्क	• जग्गाको स्वामित्व भएको लालपुर्जा • भोगाधिकार सम्बन्धी प्रमाण		
३.	विद्यालय विद्यार्थी अनुपात	१०	आधारभूत तह कक्षा १-८ र माध्यमिक तह कक्षा ९-१२ को विद्यालय विद्यार्थी अनुपात अलग अलग गणना गर्ने, क) आधारभूत तहको जिल्लाको विद्यालय विद्यार्थी औसत अनुपात बराबर वा कम भएमा २ अङ्क ख) आधारभूत तहको जिल्लाको विद्यालय विद्यार्थी औसत अनुपातभन्दा बढी भएमा ४ अङ्क ग) माध्यमिक तहको जिल्लाको विद्यालय विद्यार्थी औसत अनुपात बराबर वा कम भएमा ४ अङ्क घ) माध्यमिक तहको जिल्लाको विद्यालय विद्यार्थी औसत अनुपात भन्दा बढी भएमा ६ अङ्क	• जिल्लागत विद्यालय विद्यार्थी अनुपात IEMIS बाट निकाली अनुगमन गरिने विद्यालयको विद्यालय विद्यार्थी सङ्ख्या सँग तुलना गर्ने		
४	SEE को नतिजा	७	यस खण्डको अङ्क गणना गर्दा नियमित र मौका परीक्षा समेतमा उत्तीर्ण हुनेलाई आधार मानेर गर्ने, विद्यालयले पछिल्ला तीन वर्षको औसतमा वार्षिक कम्तीमा ३० जना विद्यार्थी सहभागी गराएको हुनु पर्नेछ । SEE परीक्षाका विद्यार्थीको उत्तीर्ण प्रतिशत गणना गर्दा GPA १.६ र सोभन्दा माथि GPA प्राप्त गर्ने विद्यार्थीहरूको सङ्ख्यालाई आधार मान्ने।	• गत तीन वर्षको SEE मा जम्मा सहभागी विद्यार्थी र १.६ भन्दा बढी GPA प्राप्त		

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४
सचिव

			क) यस खण्डको अङ्क गणना गर्न ३ वर्षको उत्तीर्ण प्रतिशतलाई देहायको सूत्र प्रयोग गरी आउने अङ्क $\frac{\text{(पहिलो वर्षको उत्तीर्ण प्रतिशत+दोस्रो वर्षको उत्तीर्ण प्रतिशत+तेस्रो वर्षको उत्तीर्ण प्रतिशत)}}{३} X ७$	गर्ने विद्यार्थी विवरण हेर्ने । • तीन वर्षको SEE मा विद्यार्थी सहभागिता ३०*३= ९० जना हुनै पर्ने		
५	स्थानीय समुदायमा विद्युत र इन्टरनेटको पहुँच भएको	५	क) विद्यालय रहेको स्थानीय समुदायमा राष्ट्रिय प्रसारणबाट वा स्थानीय प्रसारणबाट विद्युत आपूर्तिको व्यवस्था भएको वा विद्यालयमा वैकल्पिक उर्जाको प्रबन्ध भएमा - २ अङ्क ख) विद्यालय रहेको स्थानीय तहमा इन्टरनेट सन्जालको पहुँच पुगेको भएमा — ३ अङ्क	• विद्युतको व्यवस्था र इन्टरनेटको पहुँच स्थलगत अनुगमन गरि हेर्ने		
६	विद्यालयको अवस्थिति	३	(क) स्थानीय तहको सदरमुकाममा अवस्थित वा सदरमुकाम भन्दा बाहिर भए पनि मोटरबाटो पुगेको विद्यालय भए ३ अङ्क (ग) अन्य विद्यालय भए २ अङ्क	• स्थानीय तहको कार्यालयको सबैभन्दा कम भौगोलिक दुरीमा रहेको विद्यालयलाई सदरमुकाममा अवस्थित मान्ने ।		
७	विद्यालय गाभिई सञ्चालन गर्ने अवस्था	३	(क) नजिक रहेको कुनै एक विद्यालय गाभिने भएमा १ अङ्क (ख) २ विद्यालय गाभिन आएमा २ अङ्क (ग) २ भन्दा बढी विद्यालय गाभिने भएमा ३ अङ्क	• गाभिन इच्छुक विद्यालयको वि.व्य.सको निर्णय र पत्र ।	•	•
८	प्रधानाध्यापकको योग्यता र तालिम	५	क) माध्यमिक तहको स्थायी, कुनै विषयमा स्नातकोत्तर तह भन्दा माथिको शैक्षिक योग्यता भएको र विद्यालय व्यवस्थापन तालिम सम्पन्न गरेको भए ५ अङ्क ख) माध्यमिक तहको स्थायी, स्नातकोत्तर तहको शैक्षिक योग्यता र व्यवस्थापन तालिम सम्पन्न गरेको भए ४ अङ्क ग) स्थायी, स्नातकोत्तर तह उत्तिर्ण शैक्षिक योग्यता र व्यवस्थापन तालिम सम्पन्न गरेको भए ३ अङ्क घ) माध्यमिक तहको स्थायी तर माथिल्लो योग्यता नभएको भए २ अङ्क ङ) अन्य भए ० अङ्क	• प्र अ को शैक्षिक योग्यता प्रमाण र १ महिने प्र अ व्यवस्थापन तालिमको प्रमाणपत्र हेर्ने ।		
९	शिक्षकको दरबन्दी व्यवस्था	५	क) माध्यमिक तहमा प्रचलित शिक्षा ऐन नियमावली अनुसार कम्तिमा ५ वटा माध्यमिक विषयगत शिक्षक दरबन्दी भई कार्यरत रहेको भए ५ अङ्क ख) माध्यमिक तहमा प्रचलित शिक्षा ऐन नियमावली अनुसार स्थायी दरबन्दी र राहत कोटा गरी कम्तिमा ५ वटा माध्यमिक तहका विषयगत शिक्षक कार्यरत भए ४ अङ्क ग) माध्यमिक तहमा गणित, विज्ञान र अंग्रेजी विषयका विषयगत योग्य शिक्षक दरबन्दी वा राहत भई कार्यरत भए ३ अङ्क घ) अन्य अवस्थामा ० अङ्क	• विषयगत शिक्षक दरबन्दी विवरण र कार्यरत अवस्था हेर्ने ।		
१०	शिक्षकको शैक्षिक योग्यता र तालिम	५	क) माध्यमिक तहमा कार्यरत सबै शिक्षक मध्ये न्यूनतम शैक्षिक योग्यता भन्दा माथिको शैक्षिक योग्यता भएका शिक्षकहरू ५ जना वा सो भन्दा बढी भए ५ अङ्क	• माध्यमिक तहमा कार्यरत शिक्षकहरूको शैक्षिक योग्यता		

मा. [illegible]राज [illegible]
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

			ख) माध्यमिक तहमा कार्यरत शिक्षक मध्ये न्यूनतम योग्यता भन्दा माथिका शैक्षिक योग्यता भएका शिक्षक सङ्ख्या ३ भन्दा बढी भन्दा ५ कम भए ४ अङ्क ग) माध्यमिक तहमा कार्यरत शिक्षक मध्ये न्यूनतम शैक्षिक योग्यता भन्दा माथिको शैक्षिक योग्यताको शिक्षक १ भन्दा बढी ३ जना सम्म भए ३ अङ्क घ) माध्यमिक तहमा कार्यरत शिक्षकहरूको न्यूनतम योग्यता मात्रै भए २ अङ्क	प्रमाण पत्र र नियुक्ति पत्र हेर्ने ।		
११	विद्यालयमा सूचना प्रविधि शिक्षण सिकाइ	३	क) विद्यालयमा सूचना प्रविधिको शिक्षण गर्न ICT ल्याब भएको र सूचना प्रविधि अध्यापन गराउन योग्य शिक्षक व्यवस्था भए ३ अङ्क ख) सूचना प्रविधि शिक्षण गर्न ICT ल्याबको व्यवस्था भएको तर शिक्षण गर्न अलग्गै शिक्षक व्यवस्था नभएको २ अङ्क ग) सूचना प्रविधि शिक्षण नै नगरेको भए ० अङ्क	• कम्प्युटर ल्याब र सुचना प्रविधि अध्यापन गर्ने शिक्षकको नियुक्ति र कार्यरत अवस्था हेर्ने ।		
१२	विज्ञान प्रयोगशाला र पुस्तकालय	५	क) व्यवस्थित विज्ञान प्रयोग र पुस्तकालय भए ५ अङ्क ख) दुइटै भएको तर एउटा मात्रै व्यवस्थित भएको भए ४ ग) दुवै भएका तर व्यवस्थित नभएको भए ३ अङ्क घ) कुनै एउटा मात्रै भएको तर व्यवस्थित नगरिएको भए २ अङ्क	• अलग्गै कक्षमा एक पटकमा कम्तीमा २० जना विद्यार्थीले प्रयोग गर्न सक्ने सामग्री तथा पुस्तकहरू भएकोलाई व्यवस्थित मानेर मूल्याङ्कन गर्ने ।		
१३	प्राविधिक धार/ साधारण धारको शिक्षा	३	क) प्राविधिक धारको कक्षा ९/१२ अध्यापन हुने विद्यालय भए ३ अङ्क ख) साधारण धारको विद्यालय भए २ अङ्क	• विद्यालयको अनुमति र सञ्चालित कक्षा हेर्ने		
१४	सेवा क्षेत्रमा उत्पादनमूलक कार्यहरू	३	क) विद्यालयको सेवा क्षेत्रमा उत्पादनमूलक उद्योग, घरेलु उद्योग, व्यवसायिक कृषि, खेती, पशुपन्छी पालन फर्महरू भएको र विद्यार्थीलाई प्रयोगात्मक कार्यमा उक्त क्षेत्रमा परिचालन गरिएको अवस्था भए ३ अङ्क ख) उद्योगधन्दा भएको तर विद्यार्थी परिचालन नगरिकएको भए २ अङ्क ग) अन्य अवस्था भए ० अङ्क	• दर्तावाला उद्योग कृषि फर्म आदिको विवरण उद्योग बाणिज्य संङ्घ बाट तथ्याङ्क लिने • स्थानीय, विव्यस, समुदायसँग छलफल गरेर यकिन गर्ने ।		
१५	विद्यालयमा थप छात्रवृत्ति कोषको व्यवस्था	३	क. तीनै तहका सरकारबाट प्रदान गरिने नियमित छात्रवृत्तिका अतिरिक्त विद्यालयका अभिभावक, समुदाय, संङ्घ संस्था वा पूर्व विद्यार्थी समाजबाट विद्यालयमा छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउने प्रयोजनका लागि अक्षय कोषको व्यवस्था गरि पारदर्शी तवरबाट वितरण गर्ने गरेको भए ३ अङ्क ख. यस्ता कुनै कोषहरू नभए ० अङ्क	• विद्यालयमा भएका अक्षयकोष सम्बन्धी कागजात विवरण र		

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

प्रदेश सचिव

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

				छात्रवृत्ति वितरणको तथ्याङ्क हेर्ने ।		
१६	समुदायको लगानी	३	क. सरकारी अनुदान बाहेक विद्यालयमा पछिल्लो एक वर्ष भित्र स्थानीय अभिभावक र दाताबाट दान, दातव्य, चन्दा, सहयोग, वस्तु, जग्गादान, श्रमदान जस्ता योगदानहरूको हाल बजार मूल्य रकम रु १० लाख भन्दा बढी उपलब्ध गरिएको भए ३ अङ्क ख. सो सहयोग ५ लाख भन्दा बढी १० लाख भन्दा कम भए २ अङ्क ग. सो सहयोग ५ लाख भन्दा कम भए १ अङ्क घ. सो सहयोग नै नभए ० अङ्क	• दाताहरूको सहयोगको अभिलेख कागजात प्रमाण हेर्ने । • अभिभावकको श्रमदानको अवस्था हेर्ने ।		
१७	आफ्नै पहलमा विद्यालय विकासको गुरूयोजना तायारीको अवस्था	३	क. विद्यालय सुधार योजनाका अतिरिक्त विद्यालयको विकासको लागि आफ्नै पहलमा गुरूयोजना, डिपीआर तयार गरि सोही अनुसार सुधारका कामहरू गरेको भए ३ अङ्क ख. विद्यालय सुधार योजना तर्जुमा गरी विद्यालयको शैक्षिक विकासका लागि स्थानीय समुदाय, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, स्थानीय संङ्घ संस्थाहरू सँग पहल गरेको भए २ अङ्क ग. सो सम्बन्धी कुनै कार्य नगरिएको अवस्था भए ० अङ्क	• गुरूयोजना डिपिआर विद्यालय सुधार योजना आदि हेर्ने । • उक्त योजनाको कार्यान्वयनको लागि पहल गरिएको अभिलेख हेर्ने ।		
१८	अतिरिक्त तथा सिर्जनात्मक क्रियाकलापमा सक्रियता	३	क. गत एक वर्षमा विद्यालयले अतिरिक्त क्रियाकलाप: जस्तै देउसी, भैलो, होली, सांस्कृतिक कार्यक्रम, नाटक, समारोहको आयोजना गरी विद्यालयको कोषमा कम्तिमा ५० हजार रकम आम्दानी गरेको वा कुनै खेलकूद वा अन्य प्रतियोगिता (जिल्लास्तरीय, स्थानीय तह स्तरीय, प्रदेश स्तरीय, राष्ट्रिय) मा पदक वा शिल्ड प्राप्त गरेको भए ३ अङ्क ख. यस्ता अतिरिक्त क्रियाकलापबाट ५० हजार भन्दा कम आम्दानी गरेको भए वा जिल्ला प्रदेश राष्ट्रिय प्रतियोगिताहरूमा सहभागी मात्रै भए २ अङ्क ग. अतिरिक्त क्रियाकलापबाट आम्दानी गरेको तर आम्दानी नै नराखेको भए वा स्थानीय तह स्तरीय प्रतियोगितामा भाग लिएको भए १ अङ्क घ. अतिरिक्त क्रियाकलाप नै आयोजना नगरेको भए वा प्रतियोगिताहरूमा सहभागी नै नभएको भए ० अङ्क	• अतिरिक्त क्रियाकलाप गरेको फोटो, भिडियो रेकर्ड, अभिलेख, आम्दानी विवरण, प्रतियोगितामा सहभागिता, पुरस्कार, पदक, शिल्ड आदि हेर्ने ।		
१९	अनुसन्धान र नवप्रवर्तन	३	क. विद्यालयको आन्तरिक कमिकमजोरी: परिक्षाको नतिजा, भौतिक अवस्था, आन्तरिक व्यवस्थापन, सिकाइ उपलब्धी, खेलकूद, अतरिक्त क्रियाकलाप, सामाजिक सहभागिता, अन्तरविद्यालयगत प्रतिस्पर्धा, शिक्षक सिकाइ सुधार, शैक्षिक सामग्री व्यवस्था आदिका बारेमा आन्तरिक अध्ययन अनुसन्धान गरी सुधारका लागि पहल गरिएको अवस्था भए ३ अङ्क ख. अध्ययन अनुसन्धान गरिएको तर सुधारका लागि पहल नगरिएको भए १ अङ्क ग. अध्ययन अनुसन्धान नै नगरिएको भए ० अङ्क	• शिक्षकका कार्यमूलक अनुसन्धान • प्र.अ. को व्यवस्थापकीय अनुसन्धान • परीक्षाको नतिजा विश्लेषण • शिक्षण सिकाइ सुधारका लागि अभिभावक		

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

प्रदेश सचिव

				विद्यालय छलफल		
२०	असल अभ्यासको सिकाइ आदानप्रदान	३	क. कार्यसम्पादन राम्रो भएका सार्वजनिक, सामुदायिक वा निजी विद्यालयको भ्रमण गरि राम्रा अभ्यासहरू पत्ता लगाइ आफ्नो विद्यालयमा कार्यान्वयन गरिएको भए ३ अङ्क ख. असल अभ्यासहरू अवलोकन गरिएको तर आफ्नो विद्यालयमा कार्यान्वयन नगरिएको भए १ अङ्क ग. यस विषयमा कुनै प्रयास नगरिएको भए ० अङ्क	• शिक्षक/ विद्यार्थीहरूको अन्तरविद्यालय अवलोकन भ्रमण • विषयगत शिक्षकहरूको अभ्यास आदान प्रदान • शैक्षिक अध्ययन भ्रमण • राम्रो गरि रहेका विद्यालयहरू सँग असल अभ्यास आदान प्रदान • राम्रा अभ्यासका नमूनाहरू आफ्नो विद्यालयमा कार्यान्वयन गरिएको अवस्था • आदिका अभिलेख र कार्यान्वयन अवस्था हेर्ने		
२१	विद्यालय व्यवस्थापनमा विवाद गुनासा र उजुरीको अवस्था	३	क. व्यवस्थापन समिति गठन, शिक्षक व्यवस्थापन, भौतिक निर्माण, खरिद प्रक्रिया, जग्गा वा अन्य सम्पत्तिको उत्पादन बिक्री वितरण लगायतका विभिन्न कार्यहरूमा आन्तरिक मुद्दा मामिला, विवाद, गुनासाहरू र अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग लगायत निगरानी निकायहरूमा लिखित उजुरी परेको अवस्था नभएमा ३ अङ्क ख. उजुरी परेको तर कमीकमजोरी गरेको प्रमाणित नभएको अवस्था भए २ अङ्क ग. अन्य अवस्थामा ० अङ्क	• विद्यालयका विविध व्यवस्थापकीय प्रक्रिया सम्बन्धी अदुअआ, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र आदि निकायमा परेका उजुरीहरू कार्यालय र निर्देशनालयका अभिलेख हेर्ने ।		
२२	स्थानीय तहको लगानी र विद्यालय विकासको लागि सक्रियताको अवस्था	३	क. चालु आर्थिक वर्षमा सशर्त अनुदान र भौतिक पूर्वाधार निर्माण बाहेक स्थानीय तहबाट विद्यालयको शैक्षिक विकासका लागि गरिएको लगानी ५ लाख भन्दा माथि भए ३ अङ्क ख. सो लगानी १ लाख देखि ५ लाख सम्म भए २ अङ्क ग. सो लगानी १ लाख भन्दा कम भए १ अङ्क घ. सो लगानी नै नभए ० अङ्क	• सङ्घीय र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान र सशर्त अनुदान बाहेक स्थानीय तहले शिक्षण सिकाइ सुधारमा गरेको लगानी		
२३	बेरूजुको फछ्र्यौटको अवस्था	३	क. कार्यालय, निर्देशनालय, मन्त्रालय, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई लगायतका निकायबाट कार्यान्वयन भएका गत वर्षका कार्यक्रमहरूको अन्तिम लेखा परीक्षणबाट कुनै बेरूजु कायम नै नभएको अवस्था भएको भए ३ अङ्क	• कार्यालय, निर्देशनालय, मन्त्रालय तथा शिक्षा विकास		

मा. मेघराज छडका
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय
सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४
प्रदेश सचिव

			ख. यस्ता बेरूजु भएको तर फछ्र्यौट गरिएको भए २ अङ्क ग. बेरूजु फछ्र्यौट हुन बाँकी भए ० अङ्क	तथा समन्वय इकाईहरूबाट सम्बन्धित विद्यालयको बेरुजुको विवरण हेर्ने ।		

प्रधानाध्यापकको
नामः
हस्ताक्षरः
विद्यालयको छापः

अनुगमनकर्ताकोः
नामः
पदः
हस्ताक्षरः
अनुगमन मितिः
कार्यालयको छापः

सत्यापनकर्ताकोः
नामः
पदः
हस्ताक्षरः
सत्यापन मितिः
सत्पापन गर्ने कार्यालयको छापः

(दफा २२ को उपदफा (३) सँग सम्बन्धित)

अनुसूची ३

आवासीय छात्रवृत्तिको लागि दिइने निवेदन

मितिः ....

श्री प्रधानाध्यापकज्यू,

श्री ....विद्यालय

......................।

विषयः आवासीय छात्रवृत्ति सम्बन्धमा ।

महोदय,

प्रस्तुत विषयमा मलाई ....भएको कारणले घरदेखि विद्यालयसम्म दैनिक आउनजान असहज भएकाले यस विद्यालयको आवासीय विद्यार्थी कोटा अन्तरगत छनौटका लागि अनुरोध गर्दछु ।

निवेदक

विद्यार्थीको हस्ताक्षर

नामः

कक्षा.

ठेगानाः

अभिभावकको

नाम :

हस्ताक्षर :

नोटः निवेदनका साथ सम्वन्धित स्थानीय तहको सिफारिस पेश गर्नु पर्नेछ ।

प्रदेश सचिव

(दफा २६ को उपदफा (१) (छ) सँग सम्बन्धित)

अनुसुची- ४

प्रधानाध्यापक करारका लागि विद्यालय विकास प्रस्तावको ढाँचा

१. परिचय

२. दूरदृष्टी, लक्ष्य, उदेश्य

३. विद्यालयको विद्यमान अवस्था

निम्न सूचनामा आधारित भई विश्लेषण गर्ने :

क) सेवाक्षेत्रको जनसङ्ख्या

ख) विद्यालयको भौतिक अवस्था

ग) विद्यालयको शैक्षिक अवस्था

घ) विद्यालय समुदायको सम्बन्ध

ङ) विद्यालयको आर्थिक अवस्था

४. प्रस्तावित योजना (रणनीति तथा कार्यनीति सहित)

क) शैक्षिक

ख) भौतिक

ग) आर्थिक

घ) व्यवस्थापकीय

५. वार्षिक कार्यान्वयन कार्ययोजना

क) आर्थिक व्ययभार पर्ने र नपर्ने क्रियाकलापहरू समावेश गरी देहायको ढाँचामा कार्ययोजना प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ ।

क्रसं	कृयाकलाप	कार्यप्रकृया	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय/ व्यक्ति	स्रोत साधन	समय सीमा	अपेक्षित उपलब्धी	जोखिम

६ संस्थागत क्षमता विकास

क) जनशक्ति विकास

ख) भौतिक संरचना विकास

(दफा २६ को उपदफा (१) (झ) सँग सम्बन्धित)

अनुसुची ५

प्रधानाध्यापक करारका लागि छनौट तथा मूल्याङ्कनको आधार

१. वैयक्तिक विवरण --पूर्णाङ्क ३०

क) न्यूनतम शैक्षिक योग्यता वापत १० अङ्क (प्रथम श्रेणी भए १०, द्वितीय श्रेणी ८, तृतीय श्रेणी ६)

ख) माथिल्लो शैक्षिक योग्यता वापत ५ अङ्क (प्रथम श्रेणी ५, द्वितीय श्रेणी ३, तृतीय श्रेणी २)

ग) अनुभव वापत ५ अङ्क (प्रति वर्ष १ अङ्कका दरले)

घ) न्युनतम ३० कार्यदिनको व्यवस्थापन तालिम वापत १० अङ्क (प्रथम श्रेणी ५, द्वितीय श्रेणी ३, तृतीय श्रेणी २)

२. विद्यालय विकास प्रस्ताव --पूर्णाङ्क ७०

क) दूरदृष्टी, लक्ष्य, उदेश्य	५
ख) विद्यालयको विद्यमान अवस्थाको विश्लेषण	१०
ग) प्रस्तावित विद्यालय विकास योजना (रणनीति र कार्यनिती सहित)	
शैक्षिक	१५
भौतिक	५
आर्थिक	५
व्यवस्थापकीय	१५
३. वार्षिक कार्यान्वयन कार्ययोजना	१०
४. संस्थागत क्षमता विकास योजना	

(दफा १९ को उपदफा १ (क) र २६ को उपदफा (१) (क) सँग सम्बन्धित)

अनुसुची - ६

विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष र प्रधानाध्यापकबीच कार्यसम्पादन करारको ढाँचा

प्रचलित शिक्षा ऐन, नियमावली र प्रदेश नमूना विद्यालय छनौट तथा विकास एवम् सञ्चालन निर्देशिका, २०८२ ले तोकेका प्रधानाध्यापकका काम, कर्तव्य, अधिकार र विद्यालय व्यवस्थापन समितिका निर्णय कार्यान्वयन लगायतका कार्यसम्पादन गर्न निर्देशिकाको दफा २९ को उपदफा (१) (ङ) बमोजिम प्रधानाध्यापक श्री..र विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष श्री ....बिच गरिएको

कार्यसम्पादन करार

१. प्रधानाध्यापकले सम्पादन गर्नु पर्ने मुख्य मुख्य कार्यहरुः निम्न विषयवस्तुमा स्तरोन्नति, नतिजा सुधारका लागि विद्यालयगत नीति, योजना, कार्यक्रम, बजेट, जनशक्ति परिचालन, संगठन व्यवस्थापन

क) विद्यार्थी भर्ना वृद्धि

ख) शिक्षण सिकाइ सुधार

ग) भौतिक व्यवस्थापन सुधार

घ) अतिरिक्त क्रियाकलाप र खेलकूद प्रतियोगिता

ङ) आन्तरिक व्यवस्थापन सुधार

च) आन्तरिक सक्षमता वृद्धि (भर्ना, उत्तीर्णदर, टिकाउ दर, परिक्षाको नतिजा)

छ) परीक्षाको नतिजा वृद्धि (कक्षागत, विषयगत र विद्यालयको समग्र)

ज) सामाजिक क्रियाकलापमा सहभागिता(वृक्षारोपण, सरसफाई, सामुदायिक सचेतिकरण)

झ) सुशासन (वार्षिक शैक्षिक र शैक्षणिक नीति, योजना, सामाजिक परीक्षण, सहभागिता, पारदर्शिता, जवाफदेहीता)

ञ) पर्यावरणीय पक्ष सुधार

ट) साधन स्रोत परिचालन, बजेट स्रोत खोजी

ठ) शिक्षक कर्मचारी जनशक्ति व्यवस्थापन

ड) सांगठनिक सुदृढीकरण र जिम्मेवारी बाँडफाट

ढ) विद्यालय समुदाय सम्बन्ध सुधार

२. हासिल गर्नु पर्ने नतिजा सूचक अनुसारको उपलब्धि

क्र सं	नतिजा सूचक	एकाई	करार गर्ने बेलाको स्थिति	परिमाणात्मक लक्ष्य
१	ECD कक्षामा विद्यार्थी भर्ना	जना		
२	कक्षा १-५ मा विद्यार्थी सङ्ख्या	जना		
३	कक्षा ६-८ मा विद्यार्थी भर्ना	जना		
४	कक्षा ९-१० मा विद्यार्थी भर्ना	जना		
५	कक्षा ११-१२ मा विद्यार्थी भर्ना	जना		
६	कक्षा १ मा भर्ना मध्ये ECD को अनुभव प्राप्त विद्यार्थी	प्रतिशत		
७	कक्षा १ को उत्तीर्णदर	प्रतिशत		
८	कक्षा ५ को उत्तीर्णदर	प्रतिशत		
९	कक्षा ८ को उत्तीर्णदर	प्रतिशत		
१०	कक्षा १० को उत्तीर्णदर	प्रतिशत		
११	कक्षा १२ को उत्तीर्णदर	प्रतिशत		
१२	कक्षा १ को औसत सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
१३	कक्षा ५ को सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
१४	कक्षा ८ को सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
१५	कक्षा १० को सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
१६	छात्रावासमा बस्ने विद्यार्थीको सङ्ख्या	जना		
१७	आधारभूत तहमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	अनुपात		
१८	माध्यमिक तहमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	अनुपात		
१९	शिक्षण बाहेक अन्य जनशक्ति	सङ्ख्या		
२०	सामाजिक कार्यमा विद्यालयको सहभागिता	बार्षिक पटक		
२२	अतिरिक्त कक्षा थप कक्षा	सङ्ख्या		
२३	आन्तरिक परिक्षा तथा मूल्याङ्कन	बार्षिकसङ्ख्या		
२४	अभिभावक भेला बैठक अन्तरक्रिया	बार्षिक सङ्ख्या		
२५	विद्यालय भवन	सङ्ख्या		
२६	कक्षाकोठा सङ्ख्या	सङ्ख्या		
२७	छात्रा शौचालय	सङ्ख्या		
२९	विद्यालयको स्वामित्वको जगगा जमिन	रोपनि विघा		
३०	कम्प्युटर ल्यापटप	वटा		

३१	खेलकूद प्रतियोगितामा पदक प्राप्त अवस्था	सङ्ख्या		
३२	अन्य प्रतियोगितामा पदक	सङ्ख्या		
३३	विद्यार्थीको स्वास्थ्य परीक्षण	बार्षिक पटक		

द्रष्टव्यः यसमा विद्यालयले थप सूचकहरु आवश्यकता अनुसार थप्न सक्ने ।

३. सम्पादन गर्नु पर्ने प्रमुख कार्यः- माथि २ नं मा लेखिएका लक्ष्य पूरा गर्ने कार्यक्रम र क्रियाकलापहरु यसमा उल्लेख गर्ने

क्र सं	नतिजा सूचक	एकाई	करार गर्दाको स्थिति	परिमाणात्मक लक्ष्य वा अपेक्षित उपलब्धि	अवधि
१	विद्यार्थी भर्ना वृद्धि गर्न प्रचार प्रसार, सामुदायिक परिचालन, शिक्षक परिचालन, भर्ना अभियान, विद्यार्थी मैत्री सुविधा थप, शैक्षिक बातावरण सुधार, शिक्षक अभिभावक अन्तरक्रिया, अभिभावक तथा विद्यार्थिको सिकाइ आवश्यकता पुरा गरि अभिभावकको भरोसा वृद्धि गरी जम्मा विद्यार्थी सङ्ख्या वृद्धि गर्ने	जना			
२	अतिरिक्त कक्षा, बालमैत्री शिक्षण, उपचारात्मक शिक्षण, अन्तरक्रियात्मक शिक्षण नवप्रवर्तनात्मक शिक्षण सूचना प्रविधिको प्रयोग मूल्याङ्कन प्रक्रिया सुधार विद्यार्थीको स्तरीकरण गरी शिक्षण सिकाइ आदि प्रक्रियाबाट उत्तीर्ण दर वृद्धि गर्ने	प्रतिशत			
३	विद्यार्थीको स्तर मापदन थप तथा उपचारात्मक शिक्षण विद्यालय समय वृद्धि रुचि अनुसारको शिक्षण गरी सिकाइ उपलब्धी वृद्धि गर्ने	प्रतिशत			
४	छात्रावासको व्यवस्थापन गरी अपाङ्गता भएका विपन्न जेहेन्दार र ढाटाबाट आउजाउ गर्ने विद्यार्थीलाई आवासीय सुविधा दिने ।	जना			
५	कक्षागत तथा विषयगत शिक्षक कर्मचारी करार सेवा पार्टटाइम सेवामा लिइ शिक्षक विद्यार्थी अनुपात उपयुक्त बनाउने । शिक्षकको कार्यबोझ उपयुक्त बनाउने तथा प्रत्येक विद्यार्थीलाई उचित शिक्षक सेवा उपलब्ध गराउने	अनुपात			

६	शिक्षण बाहेक अन्य जनशक्ति करार सेवा वा पार्टटाइम सेवामा व्यवस्थापन गर्ने	सङ्ख्या				
७	विद्यार्थी र शिक्षकलाई सामाजिक कार्यमा सहभागिता गराउने	बार्षिक पटक				
८	परीक्षा र मूल्याङ्कन निदानात्मक उपचारात्मक र निर्माणात्मक हुने गरी सञ्चालन गर्ने	बार्षिकसङ्ख्या				
९	विद्यार्थीको प्रगति विवरण सम्बन्धमा अभिभावकसँग शिक्षक कक्षा शिक्षक प्रअले प्रत्यक्ष सम्पर्क गर्ने साथै समय समयमा भेला बैठक अन्तरक्रिया गर्ने	बार्षिक सङ्ख्या				
१०	विद्यालय भवनः प्रकोप प्रतिरोधी बालमैत्री अपाङ्गमैत्री संरचना विद्यार्थीको सङ्ख्या अनुसार उपयुक्त मात्रामा व्यवस्थापन गर्ने	सङ्ख्या				
११	कक्षाकोठा सङ्ख्या उपयुक्त आकारका फर्निचर र आइसिटी मैत्री कक्षाकोठा व्यवस्थापन गर्ने	सङ्ख्या				
१२	छात्रा शौचालय पर्याप्त पानी तथा महिनावारी सरसफाइ सुविधा र फोहोर व्यवस्थापन सहितको शौचालय उपयुक्त सङ्ख्यामा व्यवस्थापन गर्ने	सङ्ख्या				
१३	कम्प्युटर ल्यापटप लगायतका सामग्री शैक्षिक र प्रशासनिक प्रयोजनका लागि व्यवस्थापन गर्ने	वटा				
१४	खेलकूद प्रतियोगिता नियमित सञ्चालन गरी स्थानीय जिल्ला स्तर प्रदेश स्तर र राष्ट्रिय प्रतियोगितामा सहभागी हुने वातावरण सिर्जना गर्ने	सङ्ख्या				
१५	नृत्य सांस्कृतिक वादविवाद चित्रकला लगायतका प्रतियोगितामा विद्यार्थी सहभागि हुने बातावरण तयार गर्ने	सङ्ख्या				
१६	विद्यार्थीको स्वास्थ्य परीक्षण पोषण र सरसफाइको अवस्था नियमित सञ्चालन गर्ने	बार्षिक पटक				
१७	विद्यालयको सौन्दर्यता, पर्यावरणीय विकासको लागि वृक्षारोपण बगैचा फलफुल करेसाबारीको व्यवस्थापन गर्ने	सङ्ख्या				

४. **करार रद्द गर्न सकिने अवस्थाहरुः** वार्षिक सिकाइ उपलब्धी र उत्तीर्ण प्रतिशत आधार बर्षको भन्दा घटी हुन गएमा, विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणको नतिजा कम देखिएमा करार सम्झौता रद्द गरिनेछ ।

५. **करार कार्यान्वयनका लागि आवश्यक अधिकारहरुः**

क) प्रचलित शिक्षा ऐन नियमवली र यस निर्देशिकाले प्रधानाध्यापकलाई तोकेका अधिकार

मा. मेघराज खड्का मन्त्री सामाजिक विकास मन्त्रालय

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार सामाजिक विकास मन्त्रालय धनगढी, कैलाली २०७४

प्रदेश सचिव

ख) विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक तथा जनशक्तिसँग प्रधानाध्यापकले कार्यसम्पादन करार गर्ने अधिकार

ग) शिक्षक तथा जनशक्तिलाई दक्षता क्षमता र रुचि अनुसारको विशिष्ट जिम्मेवारी सुम्पेर काममा परिचालन गर्ने अधिकार

घ) शिक्षक तथा जनशक्तिको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने कार्यसम्पादन सुधारका लागि निर्देशन दिने समन्वय गर्ने अधिकार

ङ) यस कार्यसम्पादनमा लेखिए देखि बाहेक विद्यालयको शैक्षिक विकासको लागि थप नवप्रवर्तनात्मक कार्यहरू सम्पादन र सञ्चालन गर्ने अधिकार

च) यि अधिकारहरू प्रयोग गर्न आवश्यक स्रोत नियमानुसार खर्च गर्न सक्ने अधिकार

६. कार्यशर्तहरुः-

क) यस करारको अवधि मिति..........................देखि.........................सम्म तीन बर्षको हुनेछ ।

ख) प्रधानाध्यापकको सुपरीक्षकले वार्षिक कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्दा यस करार बमोजिमको कार्यसम्पादनलाई आधारका रुपमा लिनु पर्नेछ ।

ग) निर्देशनालयबाट विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण गर्दा प्रधानाध्यापकको कार्यसम्पादनलाई आधारको रुपमा लिनु पर्नेछ ।

घ) यस करारमा उल्लेख भएदेखि बाहेक नवप्रवर्तनात्मक कार्यहरू समेत सम्पादन गर्न सकिनेछ ।

ङ) कार्यसम्पादनका क्रममा आवश्यक साधन स्रोतको सहज उपलब्धताका लागि करार गरी जिम्मेवारी दिने पदाधिकारीले सहजीकरण गर्नु पर्नेछ ।

च) करार अवधि समाप्त नहुदै प्रधानाध्यापक सो पदमा नरहेमा आफू बहाल रहे सम्मको कार्यसम्पादन करार बमोजिम भएका काम कारवाहीको प्रगति सहितको विवरण तयार गरी कार्यसम्पादन करार गरी जिम्मेवारी दिने पदाधिकारीलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र त्यस्तो विवरण प्रधानाध्यापक पदको जिम्मेवारी प्राप्त गर्ने नयाँ प्रधानाध्यापकलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

छ) करार अवधि समाप्त नहुदै कार्यसम्पादन करार गरी जिम्मेवारी दिने पदाधिकारी (विव्यस अध्यक्ष) सो पदमा नरहेमा उक्त पदमा आउने नयाँ पदाधिकारीलाई यस करारको कार्यान्वयको अवस्थाका बारेमा लिखित जानकारी दिनु पर्नेछ र त्यसरी पदमा नरहेको मिति पछिको करारको अवधिको लागि यस करार बमोजिमको दायित्व पूरा गर्न त्यस्तो पदमा आउने नयाँ पदाधिकारी जिम्मेवार हुनेछ ।

ज) यस करारमा उल्लेख नभएको कुनै विषय कार्यान्वयन गर्नु पर्ने अवस्थामा वा काबू बाहिरको परिस्थिति उत्पन्न भई यस करारमा समावेश भउको कुनै विषय कार्यान्वयनमा आउन नसक्ने भएमा कार्यसम्पादन करार गरी जिम्मेवारी दिने पदाधिकारीको स्वीकृतिले यस करारमा आवश्यक संशोधन गर्न सकिनेछ ।

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय

कार्यसम्पादन करार गरी जिम्मेवारी	कार्यसम्पादन करार गरी जिम्मेवारी
दिने पदाधिकारीको:-	लिने पदाधिकारीको:-
दस्तखत:...................................	दस्तखत:...................................
नाम:...	नाम:...
पद: वि व्य स अध्यक्ष	पद: प्रधानाध्यापक
मिति:..	मिति:................................

विद्यालयको छाप..........................

(दफा २९ को उपदफा (१) (थ) सँग सम्बन्धित)

अनुसुची - ७

प्रधानाध्यापकले तयार गर्नु पर्ने कार्यसम्पादन करारको प्रगति प्रतिवेदनको ढाँचा

नाम: पद: तह: श्रेणि:

विद्यालयको नाम:

क्रसं	सम्पादन गर्नु पर्ने प्रमुख कार्य	एकाइ	बार्षिक लक्ष्य	मासिक लक्ष्य	प्रतिवेदन अवधि सम्मको प्रगति	सम्पादित कार्य

द्रष्टव्य: आवश्यकता अनुसार प्रतिवेदनमा विषयहरू थप गर्न सकिनेछ ।

प्रतिवेदन पेश गर्नेको हस्ताक्षर:-

मिति:-

सचिव

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

मूल्याङ्कन गर्नेले भर्ने:

मूल्याङ्कनको नतिजा र कैफियतः

मूल्याङ्कन गर्नेको:

हस्ताक्षरः

नामः

पदः

विद्यालय / कार्यालयः

(दफा ३२ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

अनुसुची - ८

प्रधानाध्यापक र शिक्षकबीच कार्यसम्पादन करारको ढाँचा

प्रचलित शिक्षा ऐन, नियमावली र प्रदेश नमूना विद्यालय छनौट तथा विकास एवम् सञ्चालन निर्देशिका, २०८२ ले तोकेका शिक्षक तथा कर्मचारीका काम, कर्तव्य, अधिकार र प्रधानाध्यापकले तोकेको जिम्मेवारीको कार्यान्वयन लगायतका कार्यसम्पादन गर्न निर्देशिकाको दफा ३३ को उपदफा (१) बमोजिम प्रधानाध्यापक श्री..र विद्यालयका शिक्षक श्री ....बिच गरिएको

कार्यसम्पादन करार

शिक्षकले सम्पादन गर्नु पर्ने मुख्य मुख्य कार्यहरुः विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी र नतिजा सुधारका लागि शिक्षकले निम्न कार्यहरू गर्नु पर्नेछ ।

क) प्रधानाध्यापकले तोकेको विशिष्ट जिम्मेवारी

ख) विषयगत तथा कक्षागत सिकाइ उपलब्धी सुधार

ग) विद्यालयको व्यवस्थापनमा सुधार

घ) परीक्षा तथा मूल्याङ्कन प्रणालीमा सुधार

ङ) अतिरिक्त तथा सहक्रियाकलापमा विद्यार्थी परिचालन

च) योजनाका साथ नवप्रवर्तनात्मक शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप

छ) परीक्षाको नतिजा वृद्धि

ज) सामाजिक क्रियाकलापमा सहभागिता

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

झ) सुशासन (वार्षिक शैक्षिक र शैक्षणिक नीति, योजना, सामाजिक परीक्षण, सहभागिता, पारदर्शिता, जवाफदेहीता)

ञ) पर्यावरणीय पक्ष सुधार

ट) विद्यार्थीको अन्तरनिहित प्रतिभा बारेमा विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक र प्रधानाध्यापक सँग छलफल

ठ) विद्यार्थीको पोर्टफोलियो रेकर्डिङ

ड) विद्यालय समुदाय सम्बन्ध सुधार

हासिल गर्नु पर्ने नतिजा सूचक अनुसारको उपलब्धीः (शिक्षकको तहगत विषयगत र विशेष जिम्मेवारीगत अलग अलग विषय र कक्षाको जिम्मेवारी हुने हुदा प्रत्येकलाई फरक फरक हुने गरी करार गर्ने)

क सं	नतिजा सूचक	एकाई	करार गर्दाको स्थिति	परिमाणात्मक लक्ष्य
१	कक्षा १ मा सामान्य पढाइ र लेखाइ क्षमता भएका विद्यार्थी	प्रतिशत		
२	कक्षा २ र ३ मा सामान्य लेखाइ पढाइ र गणितका सामान्य समस्या सामाधान गर्न सक्ने विद्यार्थी	प्रतिशत		
३	कक्षा १ को सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
४	कक्षा २ को सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
५	कक्षागत औसत सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
६	कक्षा ५ को उत्तीर्ण प्रतिशत	प्रतिशत		
७	कक्षा १ को उत्तीर्णदर	प्रतिशत		
८	कक्षा ५ को उत्तीर्णदर	प्रतिशत		
९	कक्षा ८ को उत्तीर्णदर	प्रतिशत		
१०	कक्षा १० को उत्तीर्णदर	प्रतिशत		
११	कक्षा १२ को उत्तीर्णदर	प्रतिशत		
१२	कक्षा १ को औसत सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
१३	कक्षा ५ को सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
१४	कक्षा ८ को सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
१५	कक्षा १० को सिकाइ उपलब्धी	प्रतिशत		
२०	सामाजिक कार्यमा विद्यालयको सहभागिता	बार्षिक पटक		
२२	अतिरिक्त कक्षा थप कक्षा	सङ्ख्या		
२३	आन्तरिक परिक्षा तथा मूल्याङ्कन	बार्षिकसङ्ख्या		

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७८

२४	अभिभावक भेला बैठक अन्तरक्रिया सहभागिता	बार्षिक सङ्ख्या		
३१	खेलकूद प्रतियोगितामा विद्यार्थी र शिक्षक सहभागिता	सङ्ख्या		
३२	अन्य प्रतियोगितामा विद्यार्थी सहभागिता	सङ्ख्या		

यस तालिकामा विषयगत शिक्षक वा कक्षा शिक्षकले अध्यापन गर्ने कक्षा र विषयसँग सम्बन्धित सूचकका अलावा निजलाई विद्यालयबाट सुम्पिएका विशिष्ट जिम्मेवारी सम्बन्धी सूचकहरु राखे

सम्पादन गर्नु पर्ने प्रमुख कार्यः-

क सं	नतिजा सूचक	एकाई	करार गर्दाको स्थिति	परिमाणात्मक लक्ष्य वा अपेक्षित उपलब्धि	अवधि
१	विद्यार्थी भर्ना वृद्धि गर्ने प्रचार प्रसार, सामुदायिक परिचालन, शिक्षक परिचालन, भर्ना अभियान, विद्यार्थी मैत्री सुविधा थप, शैक्षिक बातावरण सुधार, शिक्षक अभिभावक अन्तरक्रिया, अभिभावक तथा विद्यार्थिको सिकाइ आवश्यकता पुरा गरि अभिभावकको भरोसा वृद्धि गरी जम्मा विद्यार्थी सङ्ख्या वृद्धि गर्ने	जना			
२	अतिरिक्त कक्षा, बालमैत्री शिक्षण, उपचारात्मक शिक्षण, अन्तरक्रियात्मक शिक्षण नवप्रवर्तनात्मक शिक्षण सूचना प्रविधिको प्रयोग मूल्याङ्कन प्रक्रिया सुधार विद्यार्थीको स्तरीकरण गरी शिक्षण सिकाइ आदि प्रक्रियाबाट उत्तीर्ण दर वृद्धि गर्ने	प्रतिशत			
३	विद्यार्थीको स्तर मापन थप तथा उपचारात्मक शिक्षण विद्यालय समय वृद्धि रुचि अनुसारको शिक्षण गरी सिकाइ उपलब्धी वृद्धि गर्ने	प्रतिशत			
४	विद्यार्थी र शिक्षक स्वयं सामाजिक कार्यमा सहभागिता जनाउने	बार्षिक पटक			
५	परीक्षा र मूल्याङ्कन निदानात्मक उपचारात्मक र निर्माणात्मक हुने गरी सञ्चालन गर्ने	बार्षिकसङ्ख्या			

मेघराज खड्का सचिव सामाजिक विकास मन्त्रालय
सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार सामाजिक विकास मन्त्रालय धनगढी, कैलाली २०७४
प्रदेश सचिव

६	विद्यार्थीको प्रगति विवरण सम्बन्धमा अभिभावकसँग शिक्षक कक्षा शिक्षक प्रअले प्रत्यक्ष सम्पर्क गर्ने साथै समय समयमा भेला बैठक अन्तरक्रिया गर्ने	बार्षिक सङ्ख्या			
७	विद्यालय भवनः प्रकोप प्रतिरोधी बालमैत्री अपाङ्गमैत्री संरचना विद्यार्थीको सङ्ख्या अनुसार उपयुक्त मात्रामा व्यवस्थापन गर्ने	सङ्ख्या			
८	पाठयोजना शैक्षणिक योजना शैक्षणिक सामग्रीको निर्माण र प्रयोग गरी सहभागितात्मक शिक्षण सिकाइ सञ्चालन गर्ने	सङ्ख्या			
९	तोकिएको कक्षा र विषयको पाठ्यक्रम निर्धारित समयमै पूरा गर्ने	प्रतिशत			
१०	विद्यार्थीको प्रतिभा पहिचान गरी प्रस्फुटनका लागि विद्यार्थीलाई सहायता गर्ने	वटा			
११	खेलकूद प्रतियोगिता नियमित सञ्चालन गरी स्थानीय जिल्ला स्तर प्रदेश स्तर र राष्ट्रिय प्रतियोगितामा सहभागी हुने वातावरण सिर्जना गर्न सहयोग गर्ने	सङ्ख्या			
१२	नृत्य सांस्कृतिक वादविवाद चित्रकला लगायतका प्रतियोगितामा विद्यार्थी सहभागि हुने बातावरण तयार गर्न सघाउने	सङ्ख्या			
१३	विद्यार्थीको स्वास्थ्य परीक्षण पोषण र सरसफाइको अवस्था नियमित सञ्चालन गर्न सहयोग गर्ने	बार्षिक पटक			
१४	विद्यालयको सौन्दर्यता, पर्यावरणीय विकासको लागि वृक्षारोपण बगैचा फलफुल करेसाबारीको व्यवस्थापन गर्ने	सङ्ख्या			
१५	आफ्नो जिम्माको विषयको नतिजा विश्लेषण गरी कमिकमजोरी सुधारका लागि आवश्यक कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयन गर्ने				
१६	पेशासँग सम्बन्धित समस्या समाधानका लागि कार्यमूलक अनुसन्धान गर्ने				

करार रद्द गर्न सकिने अवस्थाहरुः वार्षिक सिकाइ उपलब्धी र उत्तीर्ण प्रतिशत आधार बर्षको भन्दा घटी हुन गएमा प्रधानाध्यापकले करार सम्झौता रद्द गरी जिम्मेवारी हेरफेर तथा सेवा सुविधा कटौति गर्न सक्नेछ

करार कार्यान्वयनका लागि आवश्यक अधिकारहरुः

छ) प्रचलित शिक्षा ऐन नियमावली र यस निर्देशिकाले शिक्षकलाई तोकेका अधिकार

ज) विषय र कक्षागत शिक्षक तथा कर्मचारीको काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धमा विद्यालयको विनियमावलीले तोकेको अधिकार

झ) शिक्षण सिकाइ सुधारका लागि स्वतन्त्र ढंगले कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयन गर्ने अधिकार

ञ) प्रधानाध्यापकले प्रत्यायोजन गरेका विशिष्ट जिम्मेवारी र सुम्पेका अधिकार

ट) यस कार्यसम्पादनमा लेखिए देखि बाहेक विद्यालयको शैक्षिक विकासको लागि थप नवप्रवर्तनात्मक कार्यहरू सम्पादन र सञ्चालन गर्ने अधिकार

ठ) यी अधिकारहरू प्रयोग गर्न आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापनका लागि प्रधानाध्यापक र विद्यालय व्यवस्थापन समिति सँग माग गर्ने अधिकार

कार्यशर्तहरु:-

झ) यस करारको अवधि मिति.........................देखि.......................सम्म तीन बर्षको हुनेछ ।

ञ) शिक्षक तथा कर्मचारीको सुपरीक्षकले वार्षिक कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्दा यस करार बमोजिमको कार्यसम्पादनलाई आधारका रुपमा लिनु पर्नेछ ।

ट) यस करारमा उल्लेख भएदेखि बाहेक नवप्रवर्तनात्मक कार्यहरू समेत सम्पादन गर्न सकिनेछ ।

ठ) कार्यसम्पादनका क्रममा आवश्यक साधन स्रोतको सहज उपलब्धताका लागि करार गरी जिम्मेवारी दिने प्रधानाध्यापक र विव्यसले आवश्यक सहजीकरण गर्नु पर्नेछ ।

ड) करार अवधि समाप्त नहुदै शिक्षक कर्मचारी सो पदमा नरहेमा आफू बहाल रहे सम्मको कार्यसम्पादन करार बमोजिम भएका काम कारवाहीको प्रगति सहितको विवरण तयार गरी कार्यसम्पादन करार गरी जिम्मेवारी दिने पदाधिकारीलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र त्यस्तो विवरण उक्त पदको जिम्मेवारी प्राप्त गर्ने नयाँ शिक्षक कर्मचारीलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

ढ) करार अवधि समाप्त नहुदै कार्यसम्पादन करार गरी जिम्मेवारी दिने पदाधिकारी (प्रधानाध्यापक) सो पदमा नरहेमा उक्त पदमा आउने नयाँ पदाधिकारीलाई यस करारको कार्यान्वयको अवस्थाका बारेमा लिखित जानकारी दिनु पर्नेछ र त्यसरी पदमा नरहेको मिति पछिको करारको अवधिको लागि यस करार बमोजिमको दायित्व पूरा गर्न त्यस्तो पदमा आउने नयाँ पदाधिकारी जिम्मेवार हुनेछ ।

ण) यस करारमा उल्लेख नभएको कुनै विषय कार्यान्वयन गर्नु पर्ने अवस्थामा वा काबू बाहिरको परिस्थिति उत्पन्न भई यस करारमा समावेश भएको कुनै विषय कार्यान्वयनमा आउन नसक्ने भएमा कार्यसम्पादन करार गरी जिम्मेवारी दिने पदाधिकारीको स्वीकृतिले यस करारमा आवश्यक संशोधन गर्न सकिनेछ ।

कार्यसम्पादन करार गरी जिम्मेवारी दिने पदाधिकारीको:-

कार्यसम्पादन करार गरी जिम्मेवारी लिने पदाधिकारीको:-

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार सामाजिक विकास मन्त्रालय धनगढी, कैलाली २०७२

प्रदेश सचिव

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

मा. मेघराज खड्का
मन्त्री
सामाजिक विकास मन्त्रालय

दस्तखतः.................................	दस्तखतः.................................
नामः..	नामः..
पदः प्रधानाध्यापक	पदः....................................
मितिः.......................................	मितिः..............................

विद्यालयको छाप.........................

सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
धनगढी, कैलाली
२०७४

प्रदेश सचिव